

**HALAYLARIN YAPISAL ÖZELLİKLERİ
VE
YÖRELERE GÖRE DAĞILIMI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Veysel AYMAZ

72168

**T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih: 1 Ekim 1998

Tezin Savunulduğu Tarih: 15 Ekim 1998

Tez Danışmanı :

Doç. Fikret DEĞERLİ

Diğer Jüri Üyeleri :

Doç. Dr. Can ETİLİ

Doç. Şenel ÖNALDI

EKİM 1998

ÖNSÖZ

Bu çalışma İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Güzel Sanatlar Anasanat Dalı Musiki Sanat Dalı Türk Halk Oyunları Alanı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

“Halayların Yapısal Özelliklere ve Yörelere Göre Dağılımı” adlı bu tez çalışmasında genel olarak halayların ritmik yapıları, oynanış özellikleri ile çeşitli halaylar arasındaki benzerlik ve farklılıklar ele alınmıştır.

Başta danışmanım Sayın Doç. Fikret Değerli olmak üzere çalışmamda her türlü yardım ve destekleriyle yanımda yer alan Doç. Dr. Can Etili, Doç. Şenel Önalı, Bülent Kurtışoğlu ve Celal Bakar'a, kardeşlerim Yüksel, Göksel ve İbrahim Aymaz başta olmak üzere tüm aileme teşekkür ederim.

Ekim 1998 .

Veysel AYMAZ

ÖNSÖZ.....	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ.....	v
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
GİRİŞ.....	1
2. HALK OYUNLARINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR	3
2.1. Oyun.....	3
2.1.1. Oyunun Tanımı	3
2.1.2. Oyunun Doğuşu ve Gelişimi	4
2.2. Dans.....	6
2.2.1. Dansın Tanımı.....	6
2.2.2. Dansın Doğuşu.....	6
2.2.3. Dansın Gelişimi	7
2.2.4. Türkler’de Dans	8
2.3. Halk Oyunları.....	9
2.3.1. Halk Oyunlarının Tanımı	9
2.3.2. Türk Halk Oyunları.....	10
2.3.3. Yüzyılımızda Türk Halk Oyunları Çalışmaları	10
3. TÜRK HALK OYUNLARINDA TÜRLER	12
3.1. Bar	12
3.2. Karşılama.....	12
3.3. Zeybek	12
3.4. Kaşıkli Oyunlar	13
3.5. Horon.....	13
3.6. Güvende.....	13
3.7. Dış Kaynaklı Oyunlar	14
3.8. Halay	14

4. HALAYLAR.....	15
4.1. Halay'ın Tanımı	15
4.2. Halayların Yapısal Özellikleri	21
4.2.1. Halayların Oynanış Özellikleri.....	21
4.2.2. Halaylarda Kullanılan Ritm Kalıpları	25
4.2.3. Halayların Müzikal Yapıları.....	26
4.2.4. Müzikal Yönden İncelenen Halayların Ritm Vuruşları	40
4.3. Halay Oynanan Yörelere Kullanılan Müzik Aletleri	45
4.4. Giysi ve Takılar.....	46
4.4.1. Erkek Giysileri.....	46
4.4.2. Kadın Giysileri.....	53
 5. HALAY OYNANAN YÖRELER ve OYUN İSİMLERİ.....	58
SONUÇ.....	64
KAYNAKÇA.....	67
EK A: Halaylarda Sıkça Bulunan Pozisyonlardan Örnekler	69
EK B: Müzikal Yönden İncelenen Halayların Notaları	82
ÖZGEÇMİŞ.....	125

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil A.1: Eller Taraklı Belde

Şekil A.2: Eller Taraklı Önde

Şekil A.3: Resim 3.Eller Taraklı Yanda

Şekil A.4: Serçe Parmaklardan Tutuş

Şekil A.5: Omuzlardan Tutuş

Şekil A.6: Belden Tutuş

Şekil A.7: Mendillerden Tutuş

Şekil A.8: Tutuşsuz

Şekil A.9: Karşılıklı Sıra

Şekil A.10: Yalnız Kadınlar

Şekil A.11: Yalnız Erkekler

Şekil A.12: Dizler kırık, omuz öne doğru taban yerde

Şekil A.13: Adım atışta tam taban basma

Şekil A.14: Adım atışta önce burun basma

Şekil A.15: Adım atışta önce topuk basma

Şekil A.16: Öne eğilme

Şekil A.17: Halaybaşının hareketle veya mendille komut vermesi

Şekil A.18: Ekipten herhangi birinin çıkıp figür yapması

Şekil A.19: Sivas halayında dizin ve vücudun dikliği

Şekil A.20: Sivas halayında el vuruş

Şekil A.21: Sol ayakta Sekme hareketine başlangıç.

Şekil A.22: Yerde ağırlık değiştirme

Şekil A.23.Sağ ayakta üçlü sekme hareketinin tamamlanması.

Şekil A.24: Sağ ayağın arkadan öne gelişi

Şekil A.25: Sağ ayakla yer değiştiren sol ayağın öne kalkması

Şekil A.26: Sol ayağın sağ ayağın yanına geldikten sonra zıplamaya hazırlık.

Şekil A.27: İki ayak üstünde zıpladıktan sonra yere çift düşme.

Şekil A.28: Ayak ucunun yerdeki ayağın önüne vurulması.

Şekil A.29: Ayağın yerden diğer ayağın önüne kaldırılması.

Şekil A.30: Önce çıkış yapılırken ayak ucunun diğer ayağın arkasında yere vurulması

Şekil A.31: Ayak topuğunun, diğer ayağın önünde yere vurulması.

Şekil A.32: Dizler kırık, vücut eğik şekilde öne yürüme.

Şekil A.33: El vurarak yürüme

Şekil A.34: İki ayak üzerinde çökme

Şekil A.35: Omuz sallayarak öne yürüme

Şekil A.36: Elde araçla öne yürüme

Şekil A.37: Omuz sallayarak sağa yürüme

Şekil B.1: Çekin Halay Dizilsin

Şekil B.2: Başımda Altın Tacım

Şekil B.3: Altın Yüzük Yaptırdım

Şekil B.4: Halaybaşı Kim Çeker

Şekil B.5: Helkemi Suya Daldırdım

Şekil B.6: Zülûf Dökülmüş Yüze

Şekil B.7: Çamdan Sakız Akıyor

Şekil B.8: Bir Sabah Uğradım

Şekil B.9: Hışhışı Hañçer Boynuma

Şekil B.10: Abdurrahman Halayı

Şekil B.11: Köy Düz Halayı

Şekil B.12: Keskin Halayı

Şekil B.13: Halay

Şekil B.14: Omuz Halayı

Şekil B.15: Yozgat Halayı

Şekil B.16: Necip Halayı

Şekil B.17: Kıyılı Halayı

Şekil B.18: Ağırlama

Şekil B.19: Halay Havası

Şekil B.20: Diyarbakır Halay Havası

Şekil B.21: Halay

Şekil B.22: Memal

ÖZET

“Halayların Yapısal Özellikleri ve Yörelere Göre Dağılımı” adlı bu tez çalışmasında genel olarak halayların ritmik yapıları, oynanış özellikleri ile çeşitli halaylar arasındaki benzerlik ve farklıklar ele alınmıştır.

Türk halk oyunları, yapı, icra, müzik, form, kostüm vb. gibi yönleri itibariyle zengin bir çeşitlilik arz eder. Çalışmanın ilk bölümü bu konuya ayrılmıştır. Türk halk oyunlarındaki çeşitliliğin kaynaklarına inilmeye çalışan bu bölümde, tarihteki Anadolu Medeniyetlerinin zengin birikimi ve geleneksel kültürdeki birlikte üretme eğilimi üzerinde durulmuştur.

“Temel Kavramlar” başlıklı II. Bölümde, konumuza ve çalışma kapsamımıza ilişkin oyun, dans, halk oyunları gibi temel kavramların tanımı yapılmış, doğuş ve gelişimine ilişkin açıklayıcı bilgiler verilmiştir. Bu bölümde genel hatlarıyla, halk oyunlarının bir “oyun” ve “dans” olarak doğuşu ve gelişimi, doğayı taklitten ve ritüelden başlayıp bir “sahne sanatı” haline alana dek izlediği anlamsal evrimi ele alınmıştır.

Tez çalışmasının III. Bölüm’ü “Türk Halk Oyunlarında Türler” başlığını taşımaktadır. Türk halk oyunlarında bar, karşılama, horon, zeybek gibi türlerin bulunduğu değinilen bu bölümde, halayın da bu türlerden biri olduğu belirtilmiştir. Her bir tür birer alt başlık halinde ele alınmıştır. Adı geçen, türlerin tanımlayıcı özellikleri hakkında bilgiler verilmiş, bu suretle tür olmanın belirleyici kriterleri olduğu dile getirilmiştir. Sonuç olarak, bu kriterlere göre halayın da bir tür olduğu ifade edilmiştir.

“Halaylar” başlığını taşıyan IV. Bölüm’de ise bu türün ayrıntılı incelenmesi yapılmıştır. Halayların oynanış özellikleri üzerinde durulmuş, müzikal yapıları, giysi ve takılar hakkında bilgiler verilmiştir.

Tez çalışmasının son bölümünde ise, “Yörelere ve Oyun İsimleri” başlığı altında, halayların, oynandığı yörelere göre bir tasnifi yapılmıştır.

Sonuç bölümünde, tez çalışması boyunca dile getirilenler ışığında, halayın, halk oyunları içinde bir “tür” olarak ele alınmasının kaçınılmazlığı üzerinde durulmuştur. Bir tür olarak kendi içinde gösterdiği özelliklere yer verilmiştir.

SUMMARY

This subject was selected to contribute to researches and analyses of the Halays, one of Turkish Folkloric Games, comprehensively and support other studies, as a result of the “type” concept and the necessity to differentiate the specifications of the types.

This study basically includes the structural specifications (rhythm structure, playing specifications, musical structure musical instruments and cloths that are used) of halays. Section two including the terms and basic concepts that will be used to analyse halays forming the main subject, short information was presented about the birth and development of games and dance, folkloric games concept, types of Turkish Folkloric Games.

Written sources and personal knowledge were used in this study.

The rhythm structure and presentation of folk dance and similarity and disparity between the folk dances’ various folk dances are examined in this thesis called “Structural Pecularity and Distribution to the Areas”.

Turkish folk dances have a wealth range of semantics, execution, music, form, custom and we can say that this wealthy range is fed by basically two sources: Wealthy accumulation of the civilization took part in Anatolian History and anonymous soul seen in traditional cultures.

These two basic sources create the categories of Turkish folk dances and variety in execution, music, custom, and most importantly in semantic structure.

Anatolia has been a centre of conflicts and influences of different civilizations due to its history. Presence of both East and West was the most effective and strained of those and this duality has shaped the Anatolian Cultural Life.

Due to its history Anatolia is a mosaic of cultures, because the historical development is an adventure of creating a culture and a social unit which had ruled in a territory during a period of history, is under the effect of the previous culture and make additions on it. The secret ability to be a cultural Mosaic for Anatolia lies under that fact.

Folk dances have shaped by their own geography, climate, and cultural conditions and they have performed individually or in groups.

Human being had started dancing even in the pre-historical times. During the progressing period dance has definite rules and regulations and it has been used in ceremonies, spells, and religion.

Imitation (copying) dances used to be the most important part of the worship in these ceremonies. To increase the ability to perform any kind of work the first human beings were displaying it by symbolizing. Their aim was to reduce the problems in their lives by performing their work in the form of dances.

Originating from the basic vital necessities, those dances had been created as a result of experiments and have formed the first links of the chain of art.

It is known today that clapping, songs, instruments played by blowing and striking were the supporting tools for rhythm and movements in the dance with definite rules and regulations and it used in ceremonies, spells, and religion. Movements in the dance supported by songs and instruments had a great development in ancient Greek, Egypt, and Indians.

Finally the religious motives had disappeared by the time and the dance formed as a fine art demonstration. With respect to the classificational changes in the society, dance had an evaluation. It is observed that while noble class prefer the hall dances containing complex figures, Ordinary people performed folk dances, with the accompaniment of the music, contains religious and social motives.

Folk dances are thought to the individuals and the members of the society by using culturation, enculturation and transferring from person to person methods by the society itself. The folk dances are becoming widespread in these way which we can call difusion.

Turkish Folk dances has different types as “bar”, “karşılama”, “horon”, “zeybek”. One of them is “Halay” and it is the general name for the dances which is performed at least three people and increasing its speed gradually while it starts slowly and one person gives the commands.

“Halay” accompanied by drum and shrill pipe is usually performed in open air. But there are “halays” which are accompanied by different instruments or without any instrument and it can also be performed in halls.

“Halay” is in the category of group dances and it can not be played alone. The number of the dancers might be as much possible as the place conditions.

In “halay” dances the performers dance bounded to each other in the block form.

“Halay” dances might have only one part or more.

In the regions where “halay” is performed, in addition to the 2 & 4 timed main method; it is possible to meet 6, 10, 12 timed and rarely 5 and 7 timed compound and mixed methods.

As it is known the accompaniying instruments for “halay” dances are drum and shrill pipe. Both these instruments are prefered for open air performances because of their strong voice.

Briefly, “halay” is a name of a dance kind and it has sorts also. For instance “parted halay” and “unparted halay”. “Üçayak”, “Govent”, “Garzani”, “Çepikli”, “Harkuşta” and so on are some other examples.

Furthermore It is not necessary to call “halay” to all “halays”. In any kind of dance there isn’t a necessity to take the name of the related kind. The dances don’t have to take the name of the related kind.

In the regions where Halay is played, though differences regarding clothing, music and instrument are observed, similarities respect to dance discipline is seen as well.

As a result of this we can say that Halays played in the regions close to each other are more similar.

Also, in regions close to each other clothings and instruments are similar too.

In the regions where Halay is played male clothings usually consist of single suit.

These are: Şal-u - şapık, cepken - şalvar, yelek-zıvga, aba-şalvar, derpi-kıras, kırkdüğme-şalvar.

Clothings tied to head and waist and the ones for foot are used with these together.

Pieces used in woman clothings are almost available every where. Also these are used as a suit too. Just like, Üçetek-şalvar, fistan- yelek-şalvar, bindallı-şalvar

There are little differences between the clothings tied to head or worn.

Clothings for the work and ceremonies are different.

Another result arised is about instruments used in type of Halay. Although Halay is defined as a game performed with drum and zurna, it can be performed with other instruments and without an instrument as well.

Halays are quite closer to each other in the manner of music and rhytm pattern.

While non-partial Halays are seen in Southern and Eastern Anatolia, partial Halays are seen generally in Central Anatolia.

Halays are classified under the criterias such as: sex of players (female, male and unisex), lyrics (halays having lyrics or not), game positions (straight row, hal-moon, circle, mutual straight row or independent groups), pats (single part, double part, triple part or the ones having four parts). Parts are named such as agırlama, yanlama, yeldirme and hoplatma.

Halays specified with big forms. In four-parted halays, four different music themes are told. Shifting to the parts are realised with rhytm change and/or tonality change. There are always “bridge” sentences between the parts. Halays are absolutely ended with hoplatma.

Halays generally use the tempos having two, three, four, five and ten stages and main, combined and mixedk ones as a respect of tempo patterns.

Structural specification of melodic base attracts attention as it is easy and simple. However, more active melodic patterns can be seen in more artistic halays, too. In halays having lyrics, ballads are used more frequently.

1.GİRİŞ

Türk halk oyunları, yapı, icra, müzik, form, kostüm vb. gibi yönleri itibariyle zengin bir çeşitlilik sunmaktadır. Bu çeşitliliğin, temelde iki kaynaktan beslendiği söylenebilir. Bunların ilki, Anadolu tarihinde etkin rol oynamış medeniyetlerin zengin birikimidir; ikincisi, geleneksel kültürlerde görülen birlikte üretme özelliği, yani, anonimlik.

Medeniyetlerin tarihsel mirası, Türkiye Coğrafyasına has bir özelliktir. Geleneksel kültürdeki anonimlik ise, dünyanın her yanında gözlemlenebilmekte, bu anlamda da evrensel bir nitelik taşımaktadır.

Geleneksel kültürün bir parçası olarak Türk Halk Oyunlarını besleyen bu iki kaynak, onun kendi içinde çeşitlenmesine, belirli kriterler bakımından “tür”lere ayrılmasına ön ayak olmuştur. Horon, zeybek, karşılama, bar gibi isimler, Türk Halk Oyunlarındaki bu türlerinden bazılarını ifade eder.

“Halayların Yapısal Özellikleri ve Yörelere Göre Dağılımı” isimli bu tez çalışmasında, halayların müzikal, ritmik yapı ve oynanış özellikleri konu edinilerek, onun da, horon, zeybek, bar gibi, Türk Halk Oyunları içinde bir tür olduğu gösterilmeye çalışılmıştır.

Türk Halk Oyunlarına ilişkin çalışmalarda zaman zaman halayın tür olmadığı yolunda kimi ifadelerle rastlanmaktadır. Örneğin, Türker EROĞLU, “ Halk Oyunları ve Halayların İncelenmesi” (Kılıçaslan Matbaası, 1995) adlı eseri böyle bir bakış açısına sahiptir.

Bu tez çalışmasında, halayların bir tür olmadığına ilişkin görüşlerin yanı sıra, halayların tanımlamada bazı eksiklikler içerdiği, bu tanımların yetersiz kaldığı şeklindeki görüşler de dikkate alınmıştır. Tanımlamadaki eksiklik ve yetersizlikler, halayların bir tür olarak görülüp kabul edilmesinde önemli rol oynamaktadırlar. Söz konusu eksiklik ve yetersizliklere, daha çok, halayın oynanış özellikleri ile (bölümlü halay-bölümsüz halay nitelendirmelerinde olduğu gibi) ritmik ve müzikal yapılarının tanımlanma ve ifadelendirilme şekillerinde rastlanmaktadır.

Halaylar hakkındaki mevcut tartışmaların gündeme getirdiği bütün sorular, onların yapısal özellikleri ve yörelere göre dağılımda kendi yanıtlarını bulmaktadır. Çünkü, halayların yapısal özellikleri, bir tür olmanın gerektirdiği bütün kriterlerin içerildiğini ortaya koyarken, yörelere göre dağılımı da onun bir tür olmakla kalmayıp, farklı yörelerde farklı özellikler altında icra edilebilmesi dolayısıyla çeşitli alt gruplara da ayrılabilirdiği gerçeğine destek vermektedir. Bu nedenle, bu tez çalışmasında halayların yapısal özellikleri ve yörelere göre dağılımı ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Bu alışma genel olarak halayların yapısal (ritmik yapı, oynanış özelliği, müzikal yapı, kullanılan müzik aletleri ve giyilen giysiler) zelliklerini kapsamaktadır. Asıl konu olan halayları inceleyebilmek için kullanılacak terim ve temel kavramları içeren 2.bölümde oyun ve dansın doğuşu ve gelişimi, halk oyunları kavramı, Türk Halk Oyunları türleri hakkında kısa bilgiler verilmiştir.

Araştırmada kütüphane çalışması ve gözlem metotlarından yararlanılmıştır.

Bu konu, Türk Halk Oyunlarındaki tür kavramı ve türlerin özelliklerinin birbirinden daha net olarak ayırdedilebilmesi gerekliliğinden ve Türk Halk Oyunları türlerinden Halayların daha geniş bir şekilde araştırılıp, incelenmesine katkıda bulunabilmesi, yapılacak diğer çalışmalara destek olması amacıyla seçilmiştir.

2: HALK OYUNLARINA İLİŞKİN TEMEL KAVRAMLAR

2.1. Oyun

2.1.1. Oyunun Tanımı

Terimin çağrıştırdığı bütün kapsam ve anlamıyla oyun, belirli kurallara bağlı ya da serbest olarak eğlenme ve dinlenme amacıyla yapılan bedensel ya da zihinsel faaliyet olarak tanımlanır. Bu anlamıyla oyun hem çocuklara hem de büyüklere hitap eden bir olgudur.

Oyun isteğe bağlı, gönüllü bir harekettir. “Günlük hayattan farklıdır. Oyun kavramı, içerisinde çeşitli biçimleri barındırır, Çocuk oyunları şans oyunları, beceri ve güç oyunları, zeka oyunları, seyirlik oyunlar (tiyatro) ve bunların içerisinde ayrı bir yere sahip olan halk oyunları gibi.

Pertev Naili BORATAV, oyunları şu şekilde gruplandırmıştır :

1. Yalnız Çocuklara Has Oyunlar

- a. Büyüklerin küçükler için çıkardığı oyunlar
- b. Çocukların söz oyunları
- c. Takım halinde danslı, türkölü oyunlar, basit taklit oyunları.

2. Talih, Kumar, Fal ve Niyet Oyunları

- d. Talih oyunları
- e. Kumar oyunları
- f. Niyet ve fal oyunları
- g. Törelilik ve büyüklük oyunları

3. Beceri ve Güç Oyunları

- h. Asıl beceri oyunları
- i. Utmalı beceri oyunları
- j. Jimnastikli ve ritmik oyunlar

k. Asıl güç oyunları

l. Güç ve beceri karmaşık oyunları

Zeka Oyunları

m. Aldatmaca, yutturmaca oyunları,

n. Bellek gücü, düşünce çevikliği, sezinleme oyunları

ö. Saklama ve saklambaç oyunları

p. Çizgili oyunlar,

r. Taşlı oyunlar,

ş. Başka zeka oyunları ve bu bölüme giren oyuncaklar

5. Katışimli Oyunlar

t. Katışimli Oyunlar

ü. Oyuncaklar

(BORATAV, 1982, S.236)

2.1.2. Oyunun Doğuşu ve Gelişimi

Uzmanların birleştiği bir nokta vardır ki bu da “oyun”un “kültür”den önce geldiği, çeşitli kültür biçimlerin doğuşunda başlıca etken olduğudur. Burada bir şeye açıklık getirmek gerekiyor: “Kültürde oyun unsuru söz konusu olduğunda, medeni hayatta çeşitli faaliyetlerde, çeşitli hareketlerde oyuna önemli bir yer ayrıldığı, insanların oyunu yalnızca bir tepki veya içgüdü olarak oynadığı değil, kökende oyundan kültüre bir dönüşüm olduğu söylenmek istenmektedir.” (EROĞLU, 1994, s.2)

Oyun, insanın gelişiminde temel bir kültürel kaynak olan mit ve ritüelin çıkış noktasıdır.

Bu törenlerde yapılan tapınmanın en önemli bölümünü yansılama (öykünme) dansları oluşturdu. Böylece de bilinçli öykünme bize ilkel atalarımızdan kalan bir özellik olmuştur. Bu insanlar bir işi yapabilme yeteneğini geliştirmek için, o işi yapmadan temsili olarak ortaya koymakta idiler. Öykünme böylece nesnel bir işlevi yerine getirmek amacıyla doğmuş oluyordu.

Bazen doğayı evcilleştirme, bazan avına karşı bir üstünlük, bazan da totemin doğaüstü güçlerinden yararlanmayı atalarımız törelerinde amaç edinmekteydiler. Diğer taraftan ölümlere tapma, bereket ve verimliliğine tapma vb. unsurları da amaçladıkları görülür. Birçok işleri danslarla yerine getirip yaşamlarını daha az sorunsuz kılmak istiyorlardı.

İlkel toplumlarda dinsel törenler bireyleri toplu yaşamaya zorluyor ve koyduğu katı kurallarla ilişkilerin uyumlu ve dengeli, yaşamın ise daha az sorunlu olmasının sağlanmasına yardımcı olmaktaydı.

“Oyun bir ritüel, ya da bir tören olduğu zamandır ki bir görev bir ödev kavramıyla birleşir. Törende oynanan oyun bir görevi üstlenip bir ödevi yerine getirmektedir. Bundan da törende oynanan oyunun bireyleri bağlayıcı nitelikte ve belli amaçlara yönelik olduğu sonucu çıkarılabilir. Bu amaçla törenlerde yapılagelen danslar zamanla belirli kural ve kalıplara bağlanarak yaşatılıp daha sonraki kuşaklara aktarıldı.” (AND, 1974, s.14)

Tarih içinde oynanıp geliştirilen kimi oyunlar günümüze dek ulaşmıştır. Eski çağlarda Yunanlılar ve Romalılar tarafından başlatılıp geliştirilen spor ve talih oyunları buna örnek gösterilebilir. Yunanlılar, spor oyunlarını, Romalılar, kağıt ve zar oyunlarını, Hindistan ise satranç oyununu geliştirmiştir.

Halk oyunları ise, her ulusun kendi coğrafya, iklim ve kültür şartlarına göre şekillenen, tek ya da gruplar halinde yapılan danslar olarak gelişegelmiştir.

2.2.DANS

2.2.1. Dansın Tanımı

Dans, belirli bir ritme uyan, bu bakımdan da müzikle kaynaşan hareketler ve adımlar dizisi olarak tanımlanır. Çeşitli türleri vardır. Bunlar, kısaca şu şekilde sıralanabilir:

Klasik dans: Bale öğretiminde kullanılan kuralları belirlenmiş ve sınıflandırılmış hareketlerin tümü.

Modern Dans: Akademik dansın kesin ve katı ilkelerinden sıyrılan ve çağdaş balenin temelini meydana getiren dans.

Salon Dansı: Toplantılarda ve salon eğlencelerinde yapılan vals, tango gibi danslar.

Sıralanan türlerden de anlaşılacağı gibi dans müzik eşliğinde, vücut, el, kol ve bacakların düzenli bir şekilde hareket ettirilmesine dayalı sanat ve eğlence dalıdır.

2.2.2. Dansın Doğuşu

İnsanoğlu daha tarih öncesi çağlarda dans etmeye başladı. Dans, ilerleme aşamasında belirli kurallara ve düzene bağlanarak ayin, büyü ve din işlerinde de kullanıldı.

İlk insanlarda hayat, düşüncelerle değil devinimlerle başlamıştı. George THAMPSON'ın da belirttiği gibi, "insanlığın bu aşamasında teoriden söz etmek mümkün değildir, yalnızca ilkel tapınma törenleri sözkonusudur." (THAMPSON, 1979, s.57)

Bu törenlerde yapılan tapınmanın en önemli bölümünü yansılama (öykünme) dansları oluştururdu. İlk insanlar bir işi yapabilme yeteneğini geliştirmek için, o işi yapmadan temsili olarak ortaya koymakta idiler. Bir çok işi danslarla yerine getirip yaşamlarını daha az sorunsuz kılmak istiyorlardı.

İnsanlar, bu anlamda, tarih öncesinden beri dinsel ayinler, kutlamalar, büyüler için dans etmektedir. İnsanların müzik eşliğinde dans etmeye başlaması ise ilk defa dinsel amaçlarla gerçekleşmiş olduğu anlaşılmıştır.

“Klan, yüksek bir varlığın kutsal koruyuculuğu altında olduğuna inanır. Bu varlık insanların ve malların mutlak efendisidir, bu hayvanın tanrısal gücü, o hayvanı klanın alameti totemi yapar. Bu totem, bütün hayat kaynaklarını elinde bulundurur, bunları istediği gibi kullanır. Bu totemin doğa üstü güçlerini büyücü, dansla ve şarkılarla anlatıp över”. (RİBARD, 1974, s.9)

Temel yaşamsal ihtiyaçlardan doğan bu danslar, deneyler sonucu gelişerek sanatın ilk halkalarını oluşturdu. “Belli bir toplumun üyesi olarak insan, kendi kültürel mirasını öğrenip onu savunur, yaşatır ve kendisinden sonraki kuşaklara aktarır”. (GÜVENÇ, 1979, s.46)

Yaşamlarını sürdürmek için ihtiyaçlardan doğan bu danslar, deneyler sonucu gelişerek sanatın ilk halkalarını oluşturdu.

“İlkel insan sanatı yaratmakla gücünü arttırmakta ve yaşayışını zenginleştirmede kendine gerçek bir yol buldu. Ava çıkmadan önceki çılgın toplu dans, topluluğun güven duygusunu gerçekten artırıyordu. Yüze sürülen savaş boyaları, atılan savaş çığlıkları savaşçıyı gerçekten daha kararlı yapıyor, düşman ürkütebiliyordu.”. (FISCHER, 1979, S.47)

2.2.3. Dansın Gelişimi

Belirli kurallara ve düzene bağlanarak ayin, büyü ve din işlerinde kullanılan dansta ritmi ve hareketleri destekleyen ilk araçlar el çırpma, şarkı, vurma çalgıları, kaval ve flütür. Çalgılı ve şarkılı dans hareketleri, Eski Yunan, Mısır ve Hintliler’de büyük gelişme gösterdi.

Mısırlılar ve İbraniler’den bu ayin dansları ile ilgili bir çok belge kalmıştır. “Eski Mısır uygarlığından kalma bazı resimler BENİ HASAN mezarlarından bulunup, dansın temel figürlerini, hareket sıralarını göstermektedir.” (AYDIN, 1583, S.290)

Hindistan'da geleneksel olarak, sanatların en önemlisi sayılan dans, Hint medeniyetinin gelişmesinde büyük rol oynadı. Ülkede binlerce yıldır geliştirilen ve hareketlere önem veren dans türü, kesin kurallarla bezenmiş, değişmez bir sisteme bağlıdır. Bu dans batı'ya da geçti, Japonya'da ise duruşların önem kazandığı bir biçim aldı.

Yunanlılar dansı büyük ölçüde geliştirdi. Onlarda, bu sanat, müzik ve şiire yakından bağlıydı. Yunanlılar, ayrıca, özel tiyatro dansları da yarattılar.

“Eski Yunan uygarlığında dansın, önemli bir eğitim unsuru ve her yaşta yapılan bir uğraş olduğunu görmekteyiz. Büyük oyunların programlarına alınması, yarışması yapılarak derece alanların ödüllendirilmesi, dansın kültür ve sanat değerleri yanında SPOR çeşitleri içinde yer aldığını göstermektedir.” (AYDIN, 1983, S. 211)

Roma'da Etrüsk ve Yunan danslarının etkisi, kendi özünden gelişen ve çok eski temellere dayanan bir dans türüyle (Mars rahiplerinin kötülükleri kovma dansları) karşılaştı. Ama Romalılar, pandomimcilerin ve kadın dansçıların yer aldığı temsili danslara yer veren gösterileri tercih ettiler.

Nihayet bir sahne gösterisi durumuna gelen danstaki dinsel unsurlar, ortadan yavaş yavaş silindi ve dans ince bir sanat gösterisi biçimini aldı. Toplumların sınıfsal yapısı değiştikçe dans da buna paralel bir evrim gösterdi. Soylu sınıfların gelişmiş müzik eşliğinde karışık figürlerden oluşan “salon dansları”nı tercih ettikleri, halk tabakalarının, dinsel ve toplumsal ezgileri içeren müzik eşliğinde “halk dansları”nı yaptıkları gözlenmektedir.

2.2.4. Türkler'de Dans

Eski Türkler'de “dans” karşılığı “büzik” veya “büdik” kelimesi kullanılırdı. Bugün bu kelimenin Kazan ve Başkurt lehçelerinde “bigüv” olarak geçtiği bilinmektedir. Bu boylar özellikle dansa çok önem vermekteydiler.

Göçebe Türklerin şaman ayinlerinde dans ettikleri ve Doğu türkistan'da şaman'ın elinde kılıcıyla dansı idare ettiği etnograflar tarafından belirtilmektedir.

Türklerde dans, dini (sema vb.), klasik (köçekçe, çiftetelli vb), halk dansları (bar, zeybek, halay, horon vb.) gibi sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

Dini bir raks olan sema, mevlevi tekkelerinde, klasik danslar, saray ve büyük şehir çevrelerinde, halk oyunlar'ı tabir edilen diğeri ise Anadolu'da gelişmiştir.

2.3. HALK OYUNLARI

2.3.1. Halk Oyunlarının Tanımı

Dans, gelişim aşamaları, boyunca fonksiyonlarında çeşitlenmeye uğramıştır. Örneğin bir salon dansları ortaya çıktığında, diğer geleneksel danslara “folk-dance” yani “halk dansları” denildi.

“Klasik salon dansları ile modern danslar dışında kalan geleneksel danslara halk dansı demek gerekir. Ancak, halk kavramının yanlış anlaşılması veya yorumlanmasından dolayı geleneksel danslar demenin daha uygun olacağı kanaatindeyiz. Ülkemizde “halk oyunları” tabirinin genel kabul görmesi ve yaygın olarak kullanılması sebebiyle de “geleneksel danslara “halk oyunları” demeyi uygun bulmaktayız”. (EROĞLU, 1995, s.18)

Hollandalı kültür tarihçisi Johan HUIZINGA, ünlü “Homo Ludens” adlı çalışmasında, “homo ludens” yani, “oyun oynayan insan” kavramından başka bir kavrama, “oyun oynayan insan topluluğu” kavramına varmıştır. Halk oyunlarının tanım ve anlamı da burada önem kazanmıştır, yani toplu icrada.

“(Halk Oyunları) Ait olduğu toplumun kültür değerlerini yansıtan, bir olayı, bir sevinci, bir üzüntüyü ifade eden, orijini din ve büyü ile ilgili (majik ve kültik) olan, müzikli (bir müzik aleti eşliğinde veya bir müzik aleti olmaksızın el, ayak gibi organlar veya bıçak, kılıç - kalkan vb. araçlarla tempo tutarak, veyahut da şarkı-türkü söylemek suretiyle yaptıkları müzikten tempo alarak) olarak, tek kişi veya gruplar halinde icra edilen; ölçülü, düzenli hareketlerdir.” (EROĞLU, 1995, S.22)

Halk oyunları, kültürlenme, kültürlenme ve fertten ferde aktarma yoluyla toplum tarafından fertlere, toplum üyelerine öğretilmekte, bu oyunlar kültürel yayılma yoluyla yayılmaktadır.

2.3.2. Türk Halk Oyunları

Önceki bölümlerde oyun, dans ve halk oyunları hakkında belirttiğimiz temel esaslar Türk Halk Oyunları için de geçerlidir. Bunlara ek olarak, Türk Halk Oyunları, ortaya çıkış ve gelişim sürecinde kendine has özellikler de göstermektedir.

İlk Türk uygarlıklarından Şamanların, Hunların, Oğuzların günümüze uzanan belgelerinden, geleneklerine bağlı yapılan törenlerinin en önemli yerini halk oyunlarının oluşturduğunu anlamaktayız.

Anadolu'da yaşayan Türk uygarlıklarında, Asya'dan getirdikleri geniş kültür birikimleri ile eski Anadolu uygarlıklarının kültür ürünlerinin özümsemesi görülmektedir.

Türklerde danslar daha çok kılıçla, mumla; kutsal sayılan araçlarla yapıldı. Uğur getirmesi için yapılan halk oyunlarına sıkça rastlarız. Bu oyunların kutsal amaçlarının zamanla ortadan kalkarak eğlence için yapıldığını görüyoruz.

Anadolu'da yaşayanlar dil, din, tarih, yerleşik alan ve ekonomik ilişkiler bakımından çeşitli kültürlerle bağlıydılar. Türkler Orta Asya'dan getirdiklerini Hititliler'in, Frigya, İyon, Bizans Kültür birikimleri üzerinde; Selçuklular ve Osmanlılarla sürdürerek yücelttiler. Bu yüceltme sonucunda halk oyunlarımız günümüze kadar gelebildi.

2.3.3. Yüzyılımızda Türk Halk Oyunları Çalışmaları

Halk oyunları çalışmalarında yöntem, konu, kadro, alan gibi kuramsal bilgiler yanında, araştırma, inceleme, derleme, gösteri gibi uygulamalar da önemli bir yer tutar.

Ülkemizde halk oyunları hakkında ilk yazı 1900 yılında Rıza Tevfik (Bölükbaşı) tarafından yazıldı. "Ne-Sal-i Afîyet -Salname-i Tıbbî" adlı bir tıp yıllığında yayımlanan ve raks başlığını taşıyan bu yazıda halk oyunları üzerinde bugün bile geçerliliğini kaybetmeyen hususlara değinilmiş, önemi azımsanmayacak bilgilere yer vermişti. Bu yazıyı Türkiye'deki halk oyunları çalışmalarının başlangıcı olarak kabul ediyoruz.

Halk oyunları ile ilgili çalışmalardaki en büyük canlılık, Atatürk'ün isteğiyle 1932 yılında kurulan Halk evlerinde kendini gösterdi. Dağınık bir biçimde yapılan çalışmalar düzenli, biçimli bir hal aldı ve bütün yurt düzeyine yayıldı. Kuramsal alışmalar yanında uygulamalar da başladı. Her ilde halk oyunları toplulukları kuruldu. Halkevlerindeki bu büyük canlılık 1944 yılından sonra Köy Enstitülerine ve öğretmen okullarına sıçradı.

1940-1950 yılları arasında onbinlerce genç halk oyunları gösterilerine katılmaya başladı. Bu suretle kendi halkının öz kültürünü daha yakından tanımış oldu.

“1951 yılında Halkevleri kapatılınca, halk dansı topluluklarının yuvaları dağıtılmış oldu. 1955 yılında Yapı ve Kredi Bankası bu kültür hizmetlerini üzerine aldı, bu amaçla “Türk Halk Oyunlarını Yaşatma ve Yayma Tesis” adlı bir organizasyon kurdu ve bu organizasyon 1961 yılında ilk halk dansları seminerini düzenledi. Bu yıllardan sonra da çeşitli öğrenci federasyonları bu konuda çalışmalar yaptı. 1966 yılında kurulan Türk Folklor Kurumu, tekrar açılan halk evleri, halk dansları öğretiminde birçok katkıları olan kuruluşlardır. Günümüzde ise bu görevi adı geçen kurum ve Halk Eğitimi Merkezlerinde üstlenen insanlarla birlikte, özel olarak kurulmuş Halk oyunları dernekleri yürütmektedir. Bu zincire Milliyet gazetesini de katmak gerekir”. (BAYKURT, 1976, s.110)

Halk oyunlarının izlediği bu gelişme, beraberinde otantiklik tartışmalarını da gündeme getirdi. Şerif Baykurt, 1976 yılında bu konuda şunları söylüyordu:

“Halk oyunları yüzyıllar boyunca, toplum hayatının oluşturduğu değışikliklerle, eski ve yeni unsurların katılmasıyla meydana gelmiştir. Tabii bu eserler, kronolojik bir düzenle ve metodla yazıya çize gelmedikleri için, tarih boyunca bu değışme ve gelişmeler hakkında kesin yargılara varmak mümkün değildir. Hangi etkilerle yeni unsurlar karışmıştır? Estetik bir özellik, ya da bir yozlaşma edinmiş midir? Modalaştırılmış katkılar var mıdır? Belki bu değışiklikler oyunlara estetik bir özellik kazandırmıştır, belki de otantik unsurları bozulmuştur.” (BAYBURT, 1976, s.11)

Otantiği bozmamak koşuluyla, oyunları seyirciye göre sahneye koymak, benimsenecek en doğru davranış olacaktır. Halk oyunlarını bir sanat olarak geliştirmek, bu şekliyle daha bir anlam ve önem taşıyacaktır.

3. TÜRK HALK OYUNLARINDA TÜRLER

Halk oyunlarımızın sınıflandırılması üzerine birçok görüş öne sürülmüştür. Biz, halk oyunlarımızı, coğrafyamızdaki dağılım ve bölgelenişlerine, genel adlar altındaki gruplanışlarına göre sınıflandırmaya çalışalım.

3.1. Bar

Genellikle Kuzeydoğu Anadolu bölgesinin Erzurum, kısmen Kars, Erzincan, kısmen Artvin, Gümüşhane yörelerinde toplu olarak ve genellikle dizi halinde oynanan disiplinli oyunlara “bar” denir. Bu oyunlar, oyunun sonlarına doğru “sekmeye” ya da “yelleme” denen çabuk ve çevik hareketlerle devam eder. Başlangıçta el ele vermiş olan oyuncular, oyun ilerleyince birbirlerinin omuzlarından tutarlar. Dizinin başında oynayan oyuncuya “barbaşı” sonunda oynayan “pöçük” denir. Son ve başlarda oynayan her iki oyuncunun elinde birer mendil bulunur. Barlara örnek olarak, Baş bar Koççarı, Dik bar, Kotan barı, Köroğlu barı, Turna barı, Tavuk barı verilebilir.

3.2. Karşılama

Daha çok Trakya ve Marmara bölgesinin Edirne, Kırklareli, Tekirdağ, İzmit, Silivri (İst.), Adapazarı, Çanakkale gibi yörelerinde rastlanan bir oyun çeşididir. Çiftlerin karşılıklı olarak toplanmalarıyla bir grup halinde de oynanmaktadır. Bazı karşılamalarda bütün oyuncular ellerinde birer mendil bulundururlar. Karşılama örnekleri, Drama karşılaması, Tekirdağ karşılaması, Kampana, Arzu ile Kamber, Sülüman ağa, Kabadayı. Ek olarak Trakya’da oynanan bir oyun çeşidi de “hora”dır.

3.3. Zeybek

Ağırlıklı olarak Ege bölgesinin İzmir, Aydın, Denizli, Afyon Karahisar, Balıkesir, Muğla yörelerinde zeybeklerin tek ya da toplu olarak oynadıkları bir oyun çeşididir. Zeybek oyunları tek olarak oynandığı gibi, teklerden meydana gelen bir topluluk halinde de oynanmaktadır. Teklerin meydana getirdiği topluluk, çoğu zaman bir daire halinde düzenlenir. Bu bölge yiğitlerin başkanlarına “efe”, yiğitlerine “zeybek”, daha

gençlerine “kızan” denir. Zeybek oyunları aynı zamanda kadınlar tarafından da oynanmaktadır. Zeybeklere örnek olarak, Harmandalı, Sarı Zeybek, Muğla zeybeği, Pamukçu bengisi, Güvende zeybeği, Yörük Ali Zeybeği ve Teke verilebilir.

3.4. Kaşık oyunları

Orta Anadolu ve Akdeniz bölgesinin; genellikle Konya, İçel, Antalya, Burdur yörelerinde oynanan oyunlara genel olarak bu ad verilmektedir. Bu oyunlarda oyuncular ellerinde ritim aracı olarak tahta kaşıklar bulundurlar. Oyuncular birbirlerine tutunmazlar. Daire biçiminde, bazan da karşılıklı durarak oyunlarını sürdürürler.

Kaşık oyunlarına örnek olarak; Silifkenin yoğurdu, Keklik, Yayla yolları, Silifke sallaması ve Türkmen kızı sayılabilir. Ayrıca kaşık kullanarak oynanan zeybek ve karşılama oyunları da vardır.

3.5. Horon

Daha çok Karadeniz sahilimizin doğusundaki Ordu, Rize, Trabzon, Artvin yörelerinde toplu dizi halinde ve disiplinli olarak oynanan oyun çeşidine verilmiş bir addır. Çok çabuk oynanan bu oyunda oyuncuların birbirlerinin omuzlarından tuttuklarına pek rastlanmaz. Horoncular birbirlerinin ellerinden tutarlar. Karadenizin yiğit delikanlısına “Uşak” denir. Horonlara örnek olarak; Sıgsara, Sallama, Maçka düz horonu, Bıçak oyunu ve Üç ayak verilebilir.

3.6. Güvende (Kaşıklı karşılama)

Genellikle Bursa, Bilecik, Bolu, yörelerimizde oynanan iki, dört kişinin ya da iki sıranın karşılıklı geçerek oynadığı bir oyun türüdür. Tavrı olarak zeybek ve kıvna zeybeği andırmakla beraber ritm yapıları bakımından zeybekten ayrılırlar.

3.7. Dış Kaynaklı Oyunlar

Kafkas, Gürcistan, Kırım, Dağıstan, Üsküp gibi T.C. sınırları dışında bulunan, ülke ve yörelerden göç edip, Anadolu'ya yerleşmiş göçmenlerin oynadığı oyunlardır. Bu oyunların, göçmenlerin yerleştikleri illerin adlarını aldıkları da görülmektedir. Örn: Kafkas-Kars, Gürcü-Artvin vb...

3.8. Halay

Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu ve Orta Anadolu bölgelerimizin Van, Tokat, Bitlis, Tunceli Muş, Siirt, Hakkari, Elazığ, Ş. Urfa, Malatya Adana, Gaziantep, Diyarbakır, Adıyaman, K. Maraş bölgelerimizde davul-zurna ile toplu ve düzdizi halinde oynanan oyunların tümüne birden “halay” denir. Dizinin başında bulunan oyuncu “halay başı” dizinin sonunda yer alan oyuncu ise “pöçük” adını alır. Ekip başı ve pöçük elinden mendil eksik etmez. Halay bölgesinde iklimin sert olması nedeniyle oyunlar genellikle serttir. Ayrıca oyunlarda üretim ilişkilerinin işlendiği yörelerin başında gelirler. Kostümler genellikle Şal-ü-şepik adını alır. Kırkduğme ve şalvar ayrıca üçetek önemli giysilerdendir.

Halaylara örnek olarak, Garzani, Sivas halayı, Ağır govent, Çep, Zıfkıro Temirağa, Memyane verilebilir.

4. HALAYLAR

4.1. Halay'ın Tanımı

Halk oyunlarımız içinde oldukça geniş bir yer tutan halay'ın bu yaygınlığı ve zenginliği tanımındaki çeşitliliğe de yansımıştır. Halay kelimesinin karşılığı olan kelimeler temelde: kalabalık, bir araya gelme, toplanma, birlikte bir iş yapma, düzene girme gibi olguları karşılayan kelimelerdir.

Çeşitli ansiklopedi, araştırma, dergi, kitap ve bildirilerde karşımıza çıkan halay kavramını, gözden geçirmek amacıyla sıralayalım.

“Dizi halinde ve davul-zurna eşliğinde oynanan oyun. Her halayın kendine özgü müziği ve çalgı eşliğinde söylenen türküsü vardır. Başta oynayana halaybaşı, sonrakine pöçük denir. Her ikisinin elinde mendil vardır. Genellikle ağırdan başlayarak hızlanır”. (Temel Britanica)

“Orta Anadolu ile Güneydoğu Anadolu bölgemizde, toplu düz dizi halinde ve disiplinli bir şekilde oynanan oyunlarını tümüne birden Halay (Alay) denir. (Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, s.67) Beş kişiden az oynandığı takdirde karakteri bozulan bir oyundur. Dizinin başında Halaybaşı, sonunda Pöçük bulunur. Baş ve sonda oynayan her iki oyuncununda elinde mendil bulunur.” (Büyük Lorraine Sözlük ve Ansiklopedisi, s.689)

Bu açıklamalarla birlikte Folklor araştırmacılarının halay kavramı hakkında çeşitli tarihlerde yazılmış görüşlerine yer vermenin yararlı olacağı kanısındayız.

“Halaylar süit oynanan oyunların en yaygın olanıdır. Ağırılama, Yeldirme, Yanlama, Sıktırma, Yaslanma, Kollama, Ayrılma, Zahma, Hoplatma gibi hareket ve tempo ifade eden kısımları vardır. Halay ya da alay oyunları kendine özgü bir kuruluşa sahiptir. Şiir, hareket soyluluk, tavır, metrik sistem, müzik ve dans formu ve niteliği yönlerinden bir birine zıt fakat fonal yönden birbirine bağlı birkaç süit halinde ve birlik içinde değişikliği ifade eden bir şekil gösterir. Çeşitleri ne olursa olsun halay bir alay oyunudur. Yani toplu oyunların soylu ve gösterişli bir örneğidir. Baş çekenin kumandasında oynanması oyun ve ritm disiplini bakımından bu oyunların bir sisteme bağlı olduğunu göstermektedir. Halay çalgısı davul, zurnadır ve üç kişiden aşağıda halay çekilmez. Mendille kumanda edilir.” (ATAMAN, 1975, S. 25)

“Halay en az kişiden başlayarak yerin műsaadesi ve oyuncuların sayısı nispetinde kadrosu genişleyebilen toplu oyunların adıdır.”(GAZİMİHAL 1941, S.99)

Deęiřik folklor araştırmacılarımızın, Halay kavramına ilişkin yukarıda sıraladığımız tanımlarına ek olarak Cemil Demirsipahi’nin halayla ilgili terimlere getirdiği açıklamalara de yer vermek anlamlı olacaktır. Demirsipahi, bu terimleri řűyle açıklıyor;

Yanlama; Ŭ bűlűmlű halaylardan ikinci bűlűm. İki kısımlı halaylarda yanlış olarak son bűlűm yerine kullanılmaktadır. İki kısımlı halaylarda yanlama olmaz. Aęırlama-hoplatma, aęırlama-yelleme veya yelleme-hoplatma bulunur. Bu yalnız ű bűlűmlű halayların ikinci bűlűmű için kullanılan bir deyimdir.

Hoplatma; Halay oyununda űncű bűlűm. Ŭ bűlűmlű halaylardan en hızlı, evik bir řekilde oynanan son bűlűm nitelięindeki oyun. İki bűlűmlűlerde bitiriř bűlűmű.

Tek halay; Aynı melodi ile iki veya ű kısım hız deęiřtirerek oynanan halayların tűmű.

Titretme; Halay oyununda omuzların ve gűęűslerin azıcık űne eęilmek suretiyle sallanarak veya oynayarak titretilmesi.

Halay tepme; Hora biçiminde ayakların yere vurulması, halay oyunu.

Depki; Tepki, tepűk, depe, halay tepme

Sinsin; Ateş etrafında oynanan bir çeşit halay

Halay havası; Tűrkűlű halay ezgisi.

Halay başı; Baştaki eli mendilli oyuncu.

Pűűk-poik; Bazı bűlgelerde halayın son ucunda eli mendilli oyuncu.

Gadın halaysı; Yozgat’ta kadın halayları.

Yıldırma; orum’da hoplatma bűlűműne verilen ad.

Yeldirme; Yeldirme

Otlatma; Yozgat'ta hoplatma

Başçeken; Kırşehir'de halay başı

Yer; Muş'ta ezgili halay türküsü söyleme (Yıra).

Dudak değmez; İki dudak arasına iğne koyarak, dudakları değdirmeden türkü söyleme.

Baş su koysan dökülmez; Başı oynatmadan oynanan halaylar.

Güvende; Ege ve Bursa dolaylarında oynanan halaylar.

Güvendi; Elazığ yöresinde oynanan halay biçimlerinden bir tür.

Simsim; Tokat'ta Sinsin

Omuz halayı; Omuzlara çıkılmak suretiyle oynanan halay.

Silkinme; Sıkıntı ve üzüntüyü, zavallılığı ortaya koyan halaylardaki ilk bölümün adı (Sivas)

Sıktırma; Bitlis, Malatya, Gümüşhane, Van ve Hakkari'de yanlama yerine.

Hoplama; Mardin, Yozgat, Sivas, Malatya, Erzincan, Ankara yörelerinde hoplatma.

Başadur; Halaybaşı (Ankara).

Başçeken; Şereflikoçhisar'da halaybaşı.

Bozcak; Halay arasında uzun hava.

Halay tutmak; Halay çekme.

Halaya durmak; Halaya başlamak üzere dizilmek.

Kelle; İkinci ve pöççük arasında kalan halay oyuncularını.

Sıra oyuncularını; Kelle

İkinci; Halay başının yanındaki oyuncu.

Sıra başı; Halay başı.

Halay çekme; Halay oyunu oynama.

Yukarıda ki açıklamaların dışında Demirsipahi halay kavramı ile Alay arasındaki benzerlikleri de şu şekilde açıklamaktadır:

“Bir çok yörede Alay, Aley sözcüğünün halk arasındaki yaygınlığı ve oyunda ki şekil ve hareketler bu görüşümüzü güçlendiriyor. Sanıyoruz ki Halay, Alay sözcüğünden doğmuştur. Askeri bir örgüt biçiminin ve kurallarının oyunlarımıza etkisinden oluşmuş bir oyun türüdür.

- Alay’da erler Alaybaşı denilen komutanın emrine bağlıdır. Halaylara ise kelleler Halaybaşı’nın emrine ve komutlarına bağlıdırlar.
- Alaybeyi’nin kontrolde gözcü yardımcısı bulunur. Halaylarda bu görev Pöççük’e düşmektedir.
- Alay’da asker tam bir bağımlılık içindedir. Tek başına hareketi düşünülemez. Halaylarda da oyuncular Halaybaşına mutlak bağımlıdırlar. Kendi başlarına bir hareket özgürlüğü yoktur.
- Alay’ın hareketi ağır olarak başlar. Önce yerinde sayar, sonra birlik sağlanınca yürüyüşe geçirilir, gittikçe hızlanılır. Halayda oyun ağırdan başlar (Ağırlama), yürüyüşe geçilir, gittikçe hızlanılır (Hoplatma).
- Alay’da bayrak ve flama vardır. Halay’da bunun yerin iki ucta büyük, yağlık biçiminde mendiller almıştır.
- Alay dururken ve dönerken erler uygun olarak ayakları yere vurmak suretiyle dururlar. Halay’da figür sonlarında ayak yere vurulur.
- Alayın hareketlerinde dirsek teması ile hiza kontrolü yapılır. Halay’da başlangıçta, figür değişikliklerinde kol ve dirseklerle sıranın düzenli olarak yeni bir hareket uygulamasına geçeceği bildirilir.

- Alaybeyi hareketlerini yüksek sesli komutla verir. Halaybaşı bunu nara ile yapar.
- Alaybeyi dağılma emri vermeden erler yerlerini terketmezler. Halay'da oyuncu Halaybaşı'ndan emir almadıkça oyundaki yer ve şeklini değiştirememektedirler.

Bu nedenle Halayı şöyle tanımlayabilirsiniz,

- “Halay üç yada daha çok sayıda oyuncu ile ağırdan başlayarak gittikçe hızlanan, yönetici komutu ile oynanan bağımlı oyunların genel adıdır.” (DEMİRSİPAHİ, 1975, S. 239)

Bir başka değerli araştırmacı Halil Bedii Yönetken'in halaylar hakkındaki araştırmalarından biri de “Türk Folklor Araştırmaları Dergisi”nde yayımlanmıştır. Halay kelimesinin anlamı ve halay hakkındaki bu bilgileri de burada aktarmakta yarar görmekteyiz:

“Dabkeh = Hallay”

“Enoyclopédie de la Pleiade’ de (sayfa 546-572), “Müslüman Dünyası’nın Müziği” faslına “Arap Yakın Doğusu’nun Halk Müziği” monografisini yazmış olan Simon Jargy, “La forme musicole” başlığını taşıyan bölümde Arap halk şarkısını “ melismatique” ve “syllabique” olmak üzere iki kategoride toplamış, ikinci kısım şarkıların başlıca rolünün) Orta Doğu’da çok yayılmış ve Suriye, Asuri, Ermeni, Yüksek Mezopotamya Kürt halkında çok raslanan “dabkeh veya hallay” şeklindeki folklorik dansa refakat etmek olduğunu ve bu dansın kadın ve erkeklerin el ele tutuşarak bir halka teşkil etmeleri ve muntazam ritimlerle toprağa ayak vurmalarından ibaret bulunduğunu yazmıştır. Bu ifadede herşeyden önce bizim “depki” ve “halay” larımızın Türkten başka birçok milletlere mal edildiği görülmektedir. Yazarın bu anlayışta tamamıyla isabetsiz olduğunu , bu taragirane ifadeyi gerçeği söylemek zorunda bulunan bir ilim adamına yakıştıramadığımızı belirtmek isteriz.

1946 yılı Temmuz ayının sonlarında biz, M. Sarısözen ve R. Yetişen arkadaşlarımızla Ankara Devlet Konservatuarı Folklor Arşivi adına Hatay’da derleme yaptığımız zaman da bazı yerlilerden “depki” kelimesinin başına Arapça artıkl getirerek “ed depki” şeklinde kelimeyi araplaştırmak gayretini güttüklerine şahid olmuş ve orada onun münakaşasını yapmıştık. Kendilerine, depki kelimesi ailesinden daha ne gibi kelimeler ve iştikaklar bulunduğunu sormuş, düşündükleri zaman buna cevap verememişler, depki’nin Türkçe tepmek = depmek, yere ayakla varmaktan gelen öz türkçe bir kelime olduğunu nihayet

onlar da kabul etmişlerdi. Yazarın dansı tarif ederken “.. ve muntazam surette toprağa ayak vurmaları” şeklindeki izahı, depkinin (tepki'nin) ayakla yeri döğmenin ifadesidir. Gerçekte “depki, içinde ayakla yere vurma hareketlerinin önemli rol oynadığı bir toplu oyundur.

Depki'nin tepmekten geldiğine zerrece şüphemiz yoktur. T. Harfi yerini D harfine bırakmış, nitekim aslı Türkçe, cemiyet cemaat, kalabalık, topluluk anlamına gelen “alay” kelimesinde de A harfi yerini H harfine bırakmış, “halay”, hatta Hatay bölgemizde olduğu gibi “hala” gibi şekiller meydana gelmiştir. Halay= alay, topluluk, kalabalık esprisini belirten toplu oyundur. Tek oyunlar arasında hiçbir zaman halay = denilen bir oyuna rastlanmamıştır. Bazı bölgeler, mesela Niğde dolayları “alay” der Sivas dolaylarında “çekin halay düzülün” denir. Niğde Halayı ise “çekin alay düzülün” sözleriyle başlar.

1947 de Bursa, Çanakkale ve Trakya bölgelerimizde yaptığımız derlemede, mesela Ezine’de şöyle notlar almışız:

“Alay zeybek havası: 40-50 kişi oynar”, “alay zeybek havası: herkes oynar”. Bayramıç’tan, “alay havası: 100 kişi ile bile oynanır”. Delemede “eski alay, yeni alay” gibi çeşitler kaydetmişiz. Edremit bölgesinde de kalabalık grupla “alay havası” oynanır.

Türkmen kültürü Güney Arap illerine doğru uzamış, birkaç yüz Türkmen köyü Arap ili sınırları içinde kalmıştır. Sınıra yakın yerlerde tek kelime Arapça bilmiyen, Türkçe konuşan, Türkmen kültürü taşıyan nice köyler gördük. Hatay ilimiz çok yerde Çukurova’yı hatırlatır. Antakya, Türk folkloru ve gelenekler bakımından bir İç Anadolu şehriden farksızdır.

Arapçada ne depki ne de alay = halay kelimeler bulunmadığı halde onları Arapçaya ve ifade ettikleri oyunları Arap kültürüne mal etmeye çalışmak şovnist bir gayretmeşlikten başka bir şey değildir. (YÖNETKEN, 1966, S ?)

Yukarıdaki tanımları çoğaltma mümkündür. Bu tanımlar ve benzetmelerden yola çıkarak halayların oynanış özelliklerini aşağıdaki gibi sıralayabiliriz.

4.2. Halayların Yapısal Özellikleri

Halayların yapısal özellik açısından üç bölüme ayırarak incelemekte yarar görüyoruz.

Bunlardan birincisi, halayların oynanış özellikleri. Bu bölümde halayların oynanırken dikkat edilen hususları, alışkanlıkları, kurallarını ve disiplinini incelemeye çalışacağız.

Sonraki maddede halay oyun ve müziklerinde ağırlıklı olarak kullanılan usulleri ve düzümlerinden örnekleri işleyeceğiz. Yapısal özelliklerin son kısmında ise, sözlü, sözsüz, bölümlü ve tek bölümlü halaylardan örnekler alarak, müzikal ve ritmik yapılarını birbirine benzerlik ve farkları açısından incelemeye çalışacağız.

4.2.1. Halayların Oynanış Özellikleri

Halaylar genellikle davul zurna eşliğinde, açık alanda oynanır. Ancak daha başka enstrümanlar eşliğinde hatta enstrümansız oynanan halaylar da vardır. Açık alanda oynandığı gibi, kapalı mekanlarda da oynanır.

Halay oyunları tek başına oynanmaz. Bu yüzden toplu oynanan oyunlar sınıfına girer. Mekanın elverdiğince çok sayıda oyuncu ile oynanır. Oyuncular birden fazla sıra ya da grup oluşturabilirler. Her sıranın ya da grubun ekip şefi ve pöççüğü bulunur. Bu gruplar birbirine bağımlı ya da bağımsız hareket edebilirler.

Halay oyunlarında, oyuncular birbirlerine bağlı ve blok halinde oynarlar. Sağa sola ya da öne arkaya hep beraber gidip gelirler. Eğilmeler ve çökmeler, vuruşlar, dönüşler aynı anda yapılır.

Halay başının oyun esnasında kesin otoritesi vardır. Ondan başka hiç kimse komut veremez, figür değiştiremez, oyunu bitiremez.

Halay oyunlarında oynayanların yerlerine göre görevleri vardır. Halaybaşı, kelle pöççik.

Halk oyunlarında zaman zaman gruptan bir oyuncu çıkarak şahsi yeteneklerini sergilemek amacıyla farklı figürler yapar.

Halaylar düz sırada, daire şeklinde ya da yarım ay düzeninde oynanır.

Karşılıklı düzende oynanan halaylar da vardır (Harkuşta, Çepikli v.s).

Halaylarda oyuncular birbirlerine ellerden, eller içiçe ve parmaklar birbirine geçecek şekilde ki bu şekilde omuzlar birbirine değeri, serçe parmaklardan, belden, omuzdan tutunarak bağlanırlar. Ayrıca kapalı toplumlarda, alaca halaylarda, oyuncular (özellikle kadın erkek yanyana iken) birbirleriyle bir araçla (örneğin mendil) da bağlantı sağlayabilirler.

Bazı halaylar oynanış özelliği bakımından tutuşsuz oynanır. Bu tip halaylarda ya elde bir araç vardır (Çayda çıra, Sinsin, Şuri mertal v.s) ya da eller bir başka amaç için kullanılır (Harkuşta, Çepik, Çibikli v.s) .

Halay oyunlarında hareket genel olarak yerinde ve öne arkayadır. Saat yönünün tersine hareket eden halaylar olduğu gibi, saat yönüne hareket eden halaylar da vardır.

Halaylar genellikle ayak tabanı üzerinde oynanır. Ayak tabanının tamamı aynı anda yere basabildiği gibi, topuktan tabana ya da burundan tabana doğru basma şekilleri de oldukça yaygındır. Fakat sonuç olarak mutlaka tabanın tamamı yere basar.

Halay oyunlarında dizler kırık ve omuzlar hafif öne doğru eğiktir. Bu pozisyon başlangıçta, oyun esnasında (figür yapıldıktan sonraki pozisyon) ve sonunda da aynıdır. Yalnız Sivas ve Tokat dolaylarında oynanan bazı halaylar vardır ki bunlar özellikle dik oynamayı icap ettirir (Sivas halayı, Temirağa).

Halay oyunlarında vücudun salınımı yukarıdan aşağıya doğru ve baldırlara baskı yapacak şekildedir.

Omuz hareketleri yukarıdan aşağıya olabildiği gibi, öne ve arkaya olabilir. Öne arkaya, yukarıdan aşağıya doğru yapılan omuz hareketleri belden değil mümkün olduğu kadar omuza yakın kasların kullanılmasıyla oluşur. Yukarıdan aşağıya yapılan omuz hareketi büyük ve aralıklı, öne arkaya yapılan omuz hareketi ise küçük ve seridir.

Ayaklar genellikle yerden yukarıya fazlaca kalkmaz. En fazla diz hizasına gelecek şekilde kaldırılır.

Sekmelerde, yukarı kaldırılan ayak genellikle yere yakın ya da yerde olan ayağın ekseninde yukarı kaldırılır.

Halaylarda oldukça yumuşak, zarif figürler olduğu gibi, vücudu sarsacak derecede sert figürler de mevcuttur.

Halaylarda komut olarak kullanılan ya da coşkuya bağlı olarak çeşitli naralar atılır. Bu naralar yörelere göre farklı özellikler gösterir.

Halaylarda komutlar genellikle nara ile verilir. Mendil, davul ya da her hangi bir enstrümanla da komut verilebilir. Bazı yörelerimizde el sıkma, göz işareti ya da halaybaşının yaptığı özel bir hareketle de komut verilebilmektedir.

Birden fazla bölümlü halaylar birbirine bağlı olarak oynanırlar. Bu tip halaylarda müzik ve ritm değişir. Ritm usul olarak değişmese de her bölümde biraz daha hızlanır ve çok hızlı bölümde sona erer.

Çok bölümlü halaylar şu sırayla oynanır. Ağır lama, yan lama, yürütme, hoplatma. Bu bölümler yörelere göre farklı adlar alabilir.

Halay oyunlarında dört bölümlü halaylar olduğu gibi bir, iki ve üç bölümlü halaylar vardır. Bu halaylarda da bir sıra takibi vardır. Yalnız tek bölümlü halaylarda sıra takibi olmaz.

Halay oyunlarında, oyun oynama esnasında kesin olmasa da bir sıralama vardır.

Tek bölümlü halaylar birbirine bağlanmadan oynanır.

Oyunlarda figür sıralaması ağırdan hızlıya doğru gider ve çift ayak üstüne düşerek biter.

Halay oyunları arasında yalnız erkeklerin, yalnız kadınların oynadığı oyunlar vardır. Ayrıca kadın erkek bir arada oynanan halaylar da vardır. Harkušta, Çepikli, Şuri mertal gibi güç gösterisine dayanan oyunları kadınlar oynamaz. İş halayı, madımak v.s gibi oyunları da erkekler oynamaz. Bunların dışında kadınların ve erkeklerin ayrı ayrı oynaması gelenekselleşmiş halayları da yine yalnız kadınlar veya yalnız erkekler oynar.

Kadın erkek bir arada oynanan halaylarda genellikle erkekler ekip başı olur.

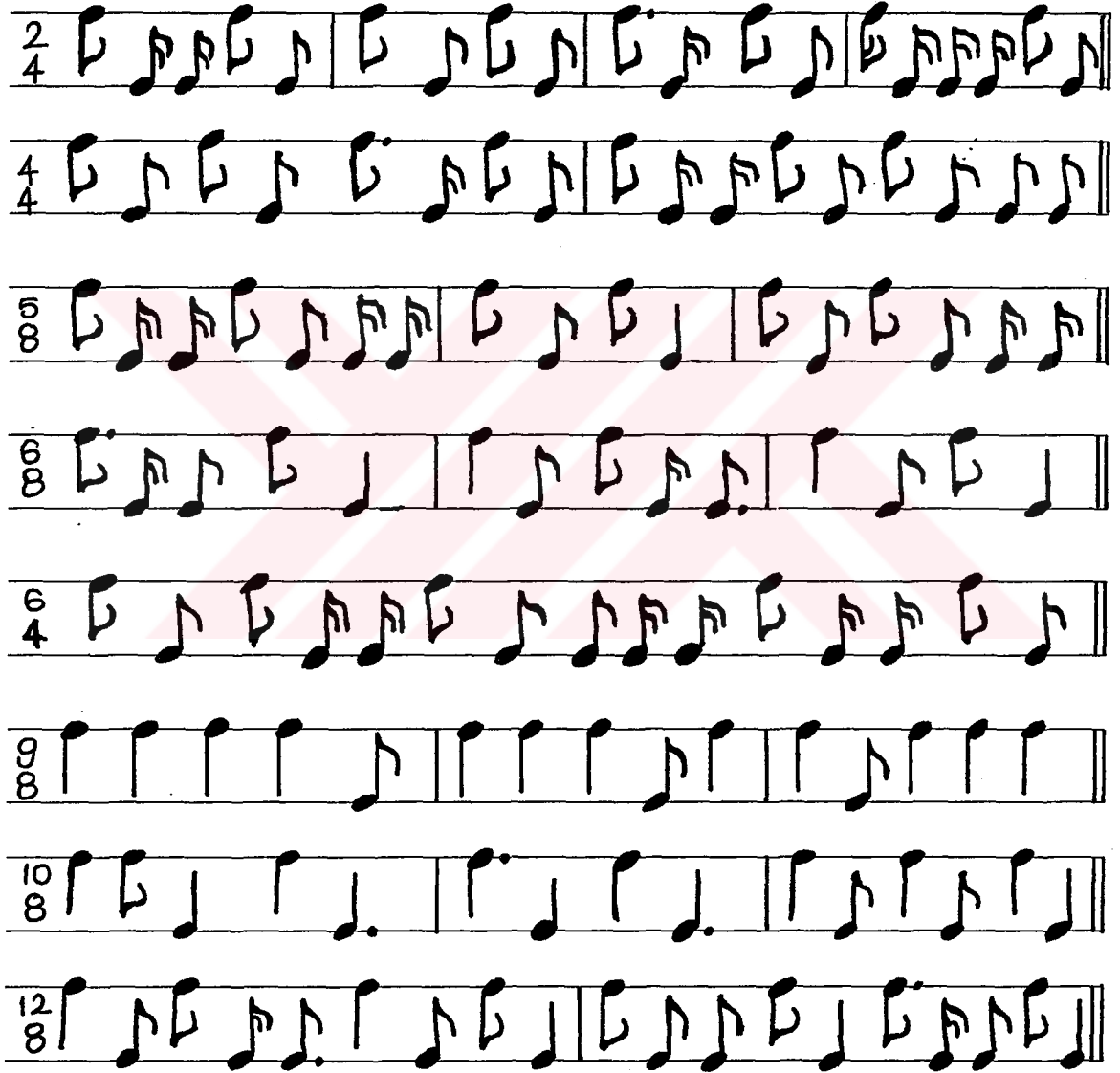
Türkölü çevirmeli oyunlarda kadınlar ve erkekler ayrı gruplar oluşturabildiği gibi, kadın erkek karışık iki ayrı grup da olabilir.

Halayları oynanış özellikleri açısından çeşitli gruplara ayırabiliriz. Bu gruplar: Sözlü Halaylar, Sözsüz Halaylar, Sözlü Bölümlü Halaylar, Sözsüz Bölümlü Halaylar, Govendler, Harkuštalar, Çepikliler, Dikhalaylar v.s.

Halaylar arasında aynı müzik ve aynı adla fakat değişik figürlerle oynanan oyunlar vardır. Bunlar : Dello (Delilo, Delile), Lorke, Tamzara, Temirağa, Nare v.s.

4.2.2. Halaylarda Kullanılan Ritm Kalıpları

Halay oynanan yörelerde genellikle 2 ve 4 zamanlı ana usüller görüldüğü gibi, 6,10,12 ve çok az da olsa 5 ve 9 zamanlı birleşik ve karma usuller de görülür. Aşağıda, çoğunlukla kullanılan ritm kalıplarından örnekler gösterilmiştir.

4.2.3. Ele Alınan Halayların Müzikal Yapıları

Çekin Halay Dizilsin

Birinci Bölüm

Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Üçüncü Bölüm

Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı-İnici

Usul: 2 zamanlı ana usul

Düzüm: -

Atladığı Sesler: Sol-Do

Ölçü Sayısı: 37

Dördüncü Bölüm

Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı

Usul: 2 zamanlı ana usul

Düzüm: -

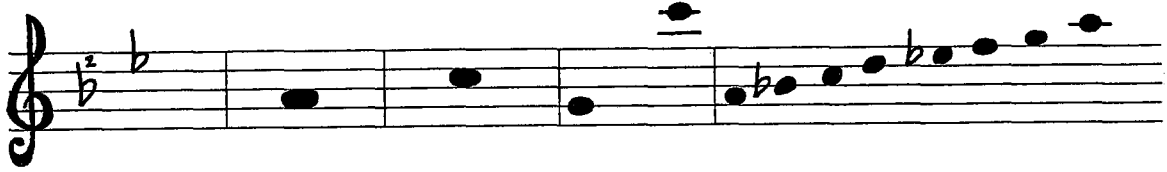
Atladığı Sesler: Re-La

Ölçü Sayısı: 32

Başımda Altın Tacım

Birinci Bölüm

Donanım Durak Güçlü Ses sah. Dizisi

Seyir: İnici

Usul: 4 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: La-Do, Sol-Si, La-La

Ölçü Sayısı: 29

İkinci Bölüm

Donanım Durak Güçlü Ses sah. Dizisi

Seyir: İnici

Usul: 2 zamanlı ana usül

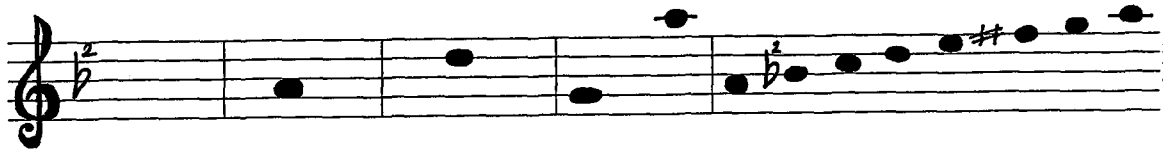
Düzüm: -

Atladığı Sesler: Sol-Mi, Mi-La, Mi-Sol, La-Mi

Ölçü Sayısı: 56

Birinci Bölüm

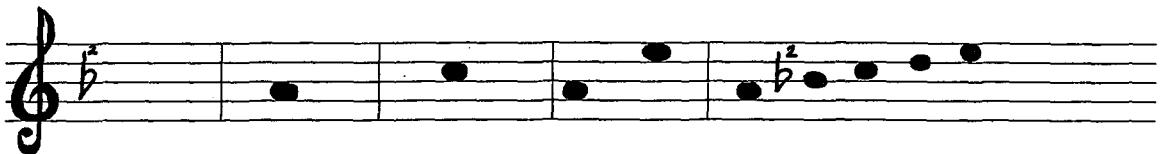
Dizisi

Ölçü Sayısı: 34

İkinci Bölüm

Dizisi

Ölçü Sayısı: 18

Helkemi Suya Daldırdım

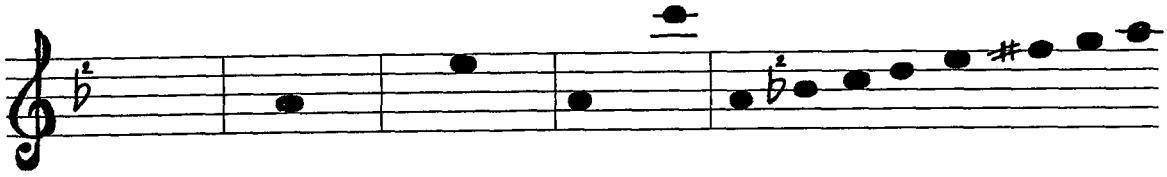
Donanim

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: İnci

Usul: 4 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: La-Do, Re-Si, Mi-La

Ölçü Sayısı: 34

Zülûf Dökülmüş Yüze

Donanum

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: İnci

Usul: 4 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladıği Sesler: Sol-Re, Re-Sol, Mi-Sol, La-Do, Re-Fa

Ölçü Sayısı: 20

Çamdan Sakız Akıyor

Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı-İnici

Usul: 4 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: La-Re, La-Do, Mi-Do, Do-La

Ölçü Sayısı: 24

Bir Sabah Uğradım

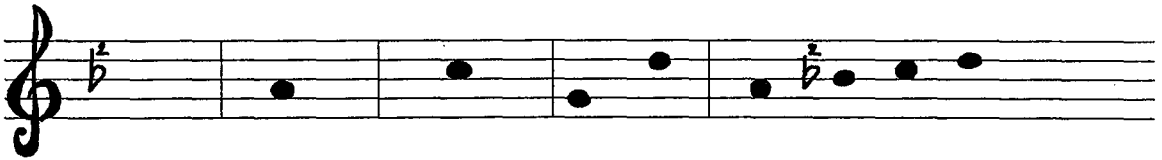
Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: İnici

Usul: 12 zamanlı birleşik usül

Düzüm: 3 + 3 + 3 + 3

Atladığı Sesler: -

Ölçü Sayısı: 12

Hışhışı Hançer Boynuma

Donatum

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı-İnici

Usul: 10 zamanlı karma usül

Düzüm: $2 + 3 + 2 + 3$

Atladığı Sesler: La-Re, La-Do

Ölçü Sayısı: 10

Abdurrahman Halayı

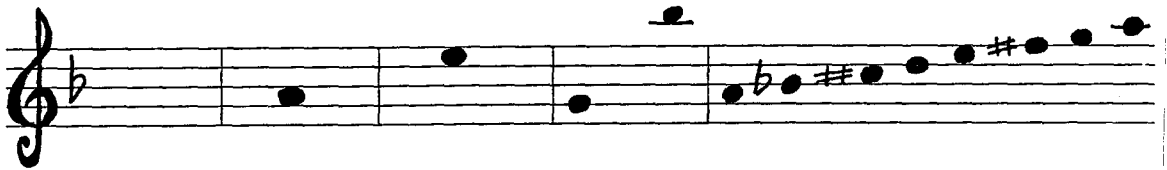
Donanim

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı-İnici

Usul: 4 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: Do-La, Si-Sol, Re-Si, La-Mi, Sol-Sol, Re-Sol, Re-La

Ölçü Sayısı: 20

Dizisi

Seyir: Çıkıcı-İnici

Usul: Ağırlama 4 zamanlı ana usul, Hoplatma kısmı ise 12 zamanlı 4'ün üçerli şekli

Düzüm: - , 3 + 3 + 3 +3

Atladığı Sesler: Si-Re, La-Do, La-Mi, Mi-Do, La-Re.

Ölçü Sayısı: 36

Keskin Halayı

Donanim

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı-İnici

Usul: Ağırlama bölümü 4 zamanlı, Hoplatma bölümü ise 2 zamanlı ana usüllerdir

Düzüm: -

Atladığı Sesler: La-Do, La-Mi, La-Re, Si-Re, Re-Sol

Ölçü Sayısı: 104

Halay

Birinci Bölüm

Donanim

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı

Usul: 4 zamanlı ana usul

Düzüm: -

Atladığı Sesler: La-Sol, Mi-Sol, Re-Sol, Do-Mi

Ölçü Sayısı: 26

İkinci Bölüm

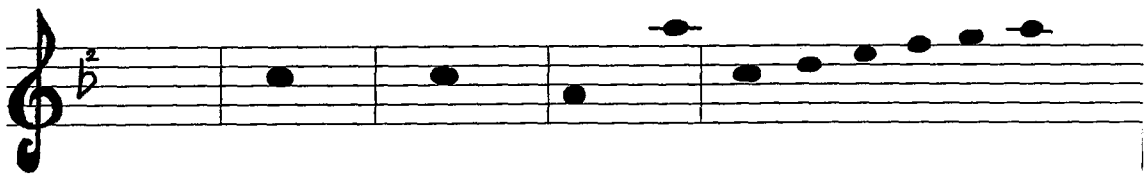
Donanim

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı-İnici

Usul: 2 zamanlı ana usul

Düzüm: -

Atladığı Sesler: Do-Sol, Re-Si

Ölçü Sayısı: 31

Omuz Halayı

Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: İnici

Usul: 4 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: Mi-Sol, Sol-Do, La-Sol, Re-Sol, Re-La, Mi-Do, Re-Si

Ölçü Sayısı: 15

Yozgat Halayı

Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı-İnici

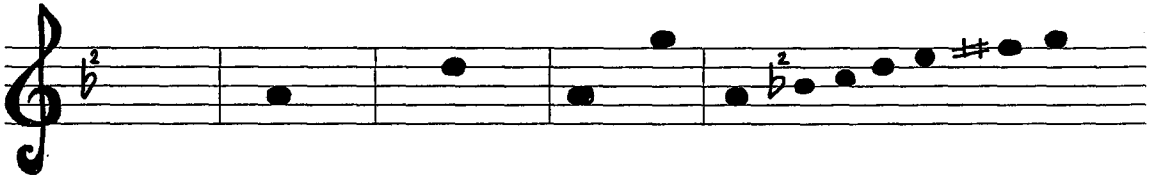
Usul: 4 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: La-Re, Mi-Sol, Si-Sol

Ölçü Sayısı: 28

Donanım Durak Güçlü Ses sah. Dizisi

Seyir: İnci

Usul: Ağırlama bölümü 4 zamanlı, Hoplatma bölümü ise 2 zamanlı ana usüldür.

Düzüm: -

Atladığı Sesler: La-Re, Sol-Re, La-Do, Sol-Do, La-Sol, Re-Sol, Si-Re

Ölçü Sayısı: 32

Kıyılı Halayı

Donanım Durak Güçlü Ses sah. Dizisi

Seyir: Çıkıcı-İnici

Usul: 4 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: -

Ölçü Sayısı: 9

Ağırlama

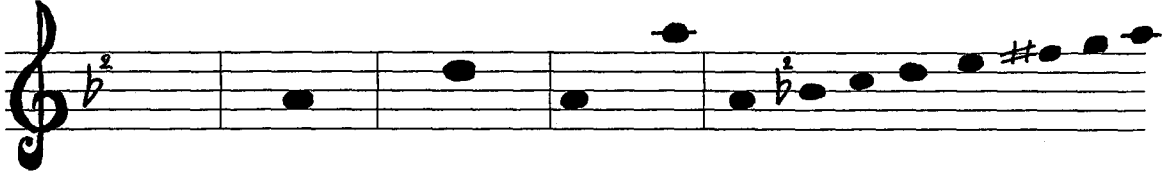
Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Diyarbakır Halay Havası

Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: İnici

Usul: 4 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: Re-Si, Do-Sol, Si-Sol, Mi-La, Sol-Re, Mi-Do

Ölçü Sayısı: 6

Halay

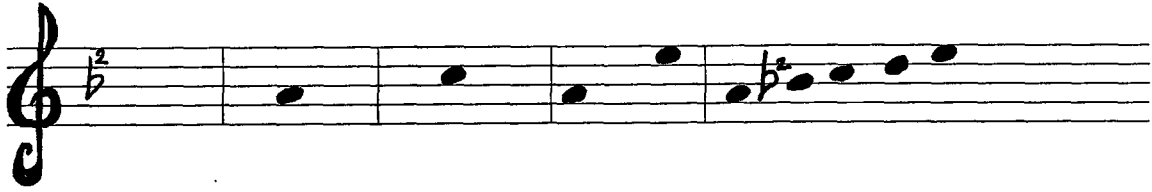
Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: Çıkıcı

Usul: 2 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: -

Ölçü Sayısı: 16

Memal

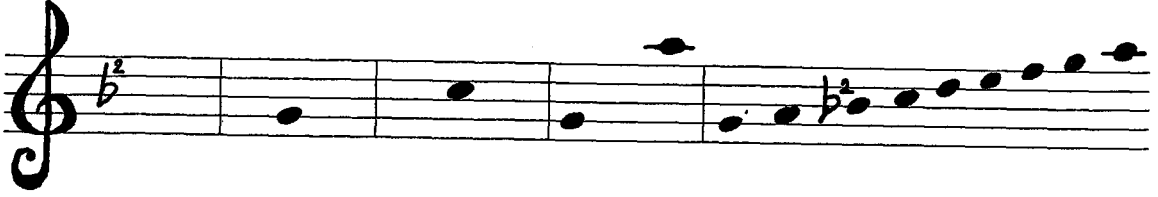
Donanım

Durak

Güçlü

Ses sah.

Dizisi

Seyir: İnici

Usul: 2 zamanlı ana usül

Düzüm: -

Atladığı Sesler: Mi-Do, Re-Si, Si-Sol, Sol-Mi

Ölçü Sayısı: 7

4.2.4. Müzikal Yönden İncelenen Halayların Ritm Vuruşları

Çekin Halay Dizilsin

Başımda Altın Tacım

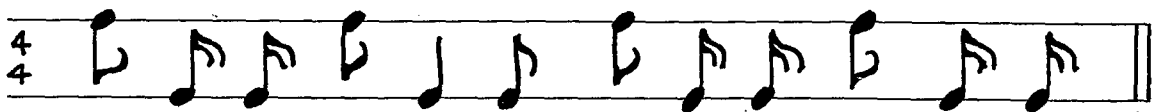
Altın Yüzük Yaptırdım

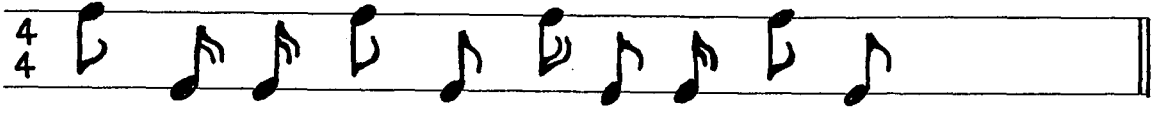
Halay Başı Kim Çeker

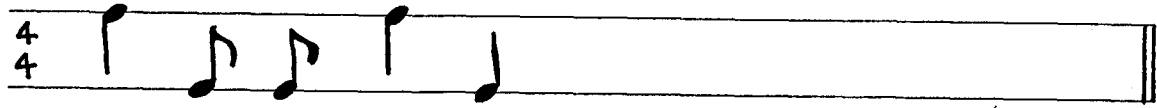
Helkemi Suyu Daldırdım

Zülûf Dökülmüş Yüze

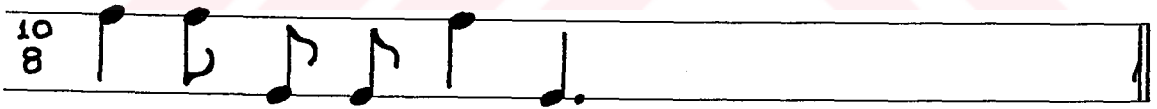
Çamdan Sakız Akıyor

Bir Sabah Uğradım

Hışhışı Hançer Boynuma

Abdurrahman Halayı

Köy Düz Halayı

Keskin Halayı

Halay

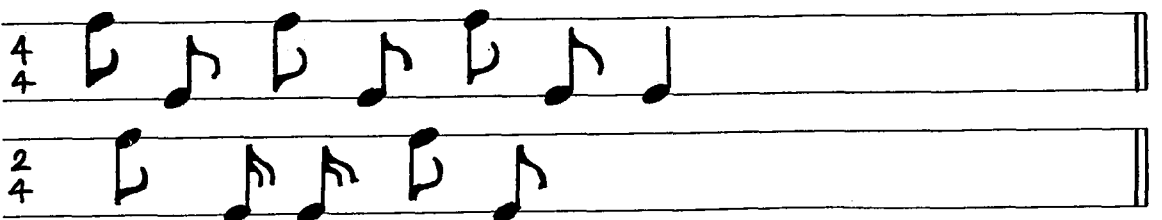
Omuz Halayı

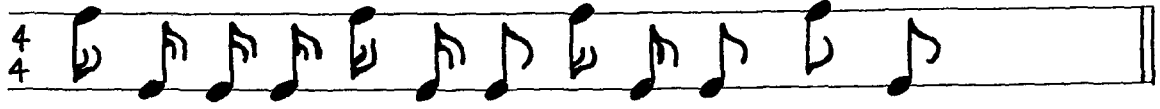
Yozgat Halayı

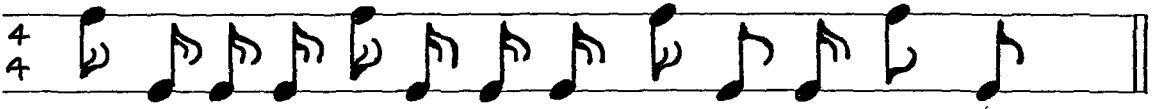
Necip Halayı

Kıyılı Halayı

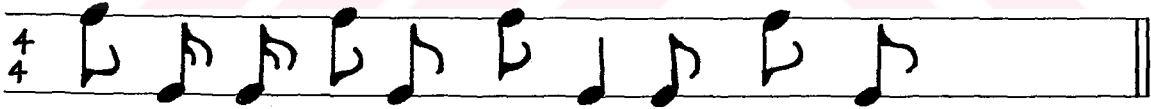
Ağırlama

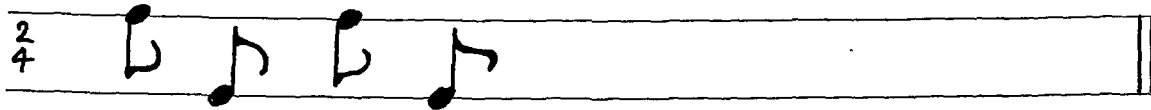
Halay Havası

Diyarbakır Halay Havası

Halay

Memal

4.3. Halay Oynanan Yörelerde Kullanılan Müzik Aletleri

Bilindiği üzere halk oyunlarımızın eşlik sazları Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerimizde genellikle Davul-Zurnadır. Bu iki saz da güçlü sesleriyle meydan sazı olmaları bakımından açık havada tercih edilirler.

Elazığ, Eğin, Tunceli ve Kars illerimizde zurnanın yerini günümüzde Klarnet almıştır. Gayri müslimlerden alınmış olan bu batı sazı, fabrikasyon bir saz olarak daha kullanışlı olması bakımından, bu yörelerimizde yaygınlık kazanmıştır. Ancak, söz konusu yörelerde Zurna da kısmen kullanılmaya devam etmektedir.

Nefesli sazlar içerisinde Gaziantep'te kullanılan argun, Zambır ve Çifte diğer illerimizde görülmemektedir.

Kars ve Ağrı illerimizde görülen “Tulum” adlı çalgının altı “Nava” benzer, kemikten yapılan ve Cimon veya Cibon denilen zurna benzeri çalgı aleti de diğer illerimizde görülmemektedir.

Bitlis'te “Dezele” adı verilen “Cura Zurna” da diğer illerimizde de pek kullanılmamaktadır. Kartalın kanat kemiğinden yapılan “Çığırma” da bölgede Elazığ dışında başka bir ilde görülmemektedir.

Nefesli sazlarımızdan “Dilli” ve “Dilsiz Kaval” hemen hemen bütün Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgelerimizde kullanılmaktadır.

Mey ve Balaban Muş ve Kars illerimizde halk oyunlarına eşlik sazı olarak, yaygın bir şekilde kullanılmaktadır.

Bitlis'te “Erbane” veya Muş'ta “Elbane” adı verilen Tulum, bu illerimiz yanında bir de Kars ilinde kullanılmakta olup diğer illerimizde görülmemektedir.

Davul dışında Zilsiz Def-Tef de denilen Daire (Elazığ, Van), Deplek, Dömbek, Dömbek de denilen Darbuka (Elazığ, Van) ve Nağara adı verilen Koltuk Davulu

(Kars) inceleme sahamızda halk oyunlarına eşlik sazı olarak kullanılan vurmali sazlardır.

4.4. Giysi ve Takılar

Anadolu'da giyilen elbiseler ve kullanılan aksesuarlar da, halk müziği ve oyunları gibi çok çeşitlidir. Anadolu'nun tamamında bulunan bu özellik halay yöreleri için de geçerlidir. Giysiler iklim şartlarına ve zevklere göre değiştiği gibi, kadın, erkek, köylü, kasabalı, zengin, fakir, genç, ihtiyar, sünni, alevi oluşuna ve sosyal derecelerine ev ve sokak , iş ve tören durumlarına göre değişiklikler gösterir.

Biz bu kısımda halay bölgelerinde kullanılan kadın ve erkek giysilerini kısa açıklamalarla tanımlamaya çalışacağız. Bu tanımlamalar yörelere göre ayrı ayrı olmayacaktır. Daha sonra sonuç bölümünde bu giysileri takım halinde ve yörelerde kullanılış yaygınlığı açısından gruplamaya çalışacağız.

4.4.1. Erkek giysileri

A.Başlıklar: Fes, külah, terlik, kalpak, enveriye, bürüm, sarık, tiftik papak, kullık, kum, şapka, şeğr, ağabani , cemadan, egal, sırmalı poşu, arakçın, poşu, boncuklu fes.

Fes : Fes çuhadan yapılır. Renkleri kırmızı ve koyu kırmızı olur. Yurdumuzda çeşitli adlarla anılan fesler vardır. Bunlar: Mecidiye, aziziye, hamidiye, zohat, sıfır, fino, tunus, mısır, fesleriyle kalıplı, hasırlı, adi feslerdir.

Külah: Külah, koyun yünü veya deve tüyünden, keçi keçesinden yapılmış başlıktır. Huni biçiminde olanlar bulunduğu gibi üstü küre şeklinde olan türleri de vardır. Külahı daha çok deveci ve katırcılarla, köylüler kullanırdı. Renkleri yünün rengine göre kara, ak ve kahverengi olurdu.

Terlikler: Terlik, takkenin öbür adıdır. Fes ve külahın altından giyenler olduğu gibi doğrudan kullananlar da olurdu. Başlık olarak giyildiği zaman, çok vakit üzerinden sarık sarılırdı. Daha çok köylüler başlık gibi kullanırlardı.

Kalpak: Kalpak asıl Türk başlığıdır. Genellikle kuzu, tiftik veya başka kıymetli hayvan postlarından yapılırdı. Kalpağı her sınıf halk giyerdi. Bundan başka erden, paşaya kadar, subayların da baylığı oldu. Subayların tepelerinde rütbe işaretleri bulunurdu.

Enveriye: Başlık bu adını, Birinci Dünya Savaşı'nda, Osmanlı Orduları Başkumandan vekili olan Enver Paşa'dan alır. Bir süre orduda erden, subaya kadar kullanılmıştı. Enveriye, askeri giysilerin rengindeydi.

Bürüm: 2-3 cm. Kalınlıkta kara renkli olup, ak bir başörtüsü üzerine iki kıvrım olarak geçirilmiş bir başlıktır. Arkaya gelen bölümünde iki parçadan oluşan bir tür püskül diyebileceğimiz daha ince bir uzantı bulunmaktadır.

Sarık: Sarık, fes, külah ve terlik üzerine veya doğrudan çıplak başa sarılan başlığın adıdır. Rengi, bağlanması, biçimi ve niteliği bakımından kullananların sosyal durumlarına göre değişirdi. Ak, kara, yeşil, renkli, Ahmediye denilen abani sarık kullanan olduğu gibi, poşu, yazma hatta şal saranlar bile görünürdü. Sarıkların iri kabarık ve kıvrımlı oluşu zevke göre değişirdi. Böylece, fesin, külahın, terliğin 5-6 cm. bölümünü kapladığı gibi, başlığın görünmeyeceği saranlara da rastlanırdı.

Tiftik Papak: Özellikle kışın kullanılan, göz tarafı açık, kafayı tamamen kapatan bir başlık türüdür. Karlı, tipili olmayan güneşli günlerde katlanarak giyilir. Beyaz, sarı, siyah ve kahverengi renklerde düz veya bu renklerden ikisinin karışımı ile ilaca olarak örülür. Keçi kılından yani tiftikten, tahta tığlar ile örgü işlemi gerçekleşir.

Kullık: Kuzu yününden yapılan keçe külahlara "Kullık" denilmektedir. Keçecilik yöntemi ile kalıpta sıkıştırılarak yapılan külahlar kahverengi veya beyaz renklerde huni biçimindedir. Etrafına Şeğr, Egal ve Cemadani gibi baş örtüleri sarılmaktadır.

Kum: Koyun yününden örme, sade veya renkli desenli bir başlıktır. Terlik olarak da bilinen, takkeye benzer yarım küre şeklindedir. Kafaya tam oturur, etrafına Şeğr veya Ağabani sarılmaktadır.

Şapka: Şapka devriminden sonra giyilmeye başlanılan, altı köşeli Erzurum işi bu kasketler günümüzde halen giyilmektedir.

Şeğr : Yörede ipekli puşilere denilmektedir. Diyarbakır işi olanlar makbuldur. Püsküllü, parlak renkte ve yumuşak yapıya sahiptir. Kullık ve Kum etrafına sahiptir.

Ağabani: Genellikle beyaz renktedir. Kendinden desenli işli pamuklu dokumadır. Kum etrafına sarılır.

Cemadani: Pamuklu veya yünlü dokumadır. Siyah-Beyaz olanları kullanılmaktadır. Kullık etrafına sarık biçiminde veya yalnız olarak başa sarılmaktadır.

Egal : Yünlü veya pamuklu sık dokumalıdır. Diğer bir adı “Atkı”dır. Kullık etrafına sarılır.

Sırmalı poşı : Genellikle kahverengi, mor, bordo pamuklu kumaş üzerine sırma işleme yapılan ve başa sarılan bir örtü çeşididir.

Arakçın : Takkenin bir çeşidi

Poşu: Çeşitli renk ve çeşitlerde olan ve yörelere göre ismi değişen bir çeşit örtü.

Boncuklu fes : Huni biçiminde bi takkenin etrafına boncuk işlenerek yapılan bir başlık çeşididir. Etrafına dolak sarılarak kullanılır.

B: Gövde Kısım

İşlik, (zıbın, gömlek, köynek geyme, mintan, kurtak, kıras), yelek, kırkdüğme yelek, şapık, kazeki, aba, kerik,, çuha yelek, cepken, salta, kebe, sako, fermana, avcı yeleği, delme yelek, çerkezka, yapınce (yamçı).

İşlik: Düz dokuma, beyaz veya değişik renklerde olabilen içe giyilen bir tür yabasız ya da hakim yakalı gömlek. Yörelere göre zıbın, gömlek, köynek, geyme, mintan, kurtek, kıras isimleri alır.

Yelek: Anadolunun hemen her bölgesinde görülen yelek, gabardin çuha, şayak ve kumaştan yapılır ve şekillerine göre isimler alır. Bunlar: Kırkdüğme yelek, avcı yelegi, kerik, delme yelek, çuha yelek v.s.'dir.

Şapık: Kıl ve ipek karışımı iplikten özel el tezgahlarında dokunan yollu dokumalı kumaşlardan yapılır. Genellikle şalla beraber giyilir. Ceket gibi kullanılan bir giysidir.

Kazaki: Kalın kumaştan yapılan ceket türü bir giysidir.

Aba : Kalın kumaşlardan yada postekiden yapılan abalar genellikle bele kadar iner kolları dirseği aşmaz. Genellikle şu çeşitlere ayrılır, yerli aba, Maraş abası, Humus abası, Urfa abası, Torun abası, çuha aba.

Kebe: Abanın belden aşağı inen önü kaytanlı türüne bu ad verilmiştir.

Kepik: Tiftik aba da denilir. Boyu bele kadar olup kolları dirseğe kadardır.

Cepken: Çeşitli kumaşlarda, çeşitli renklerde yapılan ve ceket gibi giyilen bir giysi çeşididir.

Salta: Genellikle çuha ve kadife kumaştan yapılır. Bele kadar inmez, kollardır dirseği geçer. Sim ve kaytan işlemeli olanları vardır.

Sako: Ceketin dize kadar uzanan bir türüdür. Başka bir deyimle ceketle pardesü arası bir giyecektir. Sonraları cekete de sako denilmiştir.

Fermana: Ceketin yerini tutan yakasız ve önü açık bir giyecektir. Kolları ve yenleri dardır. Kolların iç yanı yırtmaçlıdır. Fermana mavi çuhadan olup, içlerine canfes denilen ince bir kumaştan astar yapılırdı.

Çerkezka: Kalın kumaşlardan yapılmakta ve paltoyu andırmaktadır. Boyu dizaltına kadar, kolları kolları uzun, kol ağzı ve yakası sırma işlidir.

Yapınce (Yamcı): Kaba bir pelerin gibidir. Keçe veya tiftikten yapılır. Genellikle çobanlar tarafından kullanılır.

C. Bel Kısım

Kuşak (Acem şalı, Trablus kuşağı, şal kuşak, Tosya kuşağı, sırmalı kavşak) palaska, silahlık.

Kuşak: Pamuk dokuma, yün dokuma ve ipek dokumadan yapılan, kuşak bele sarılan, giysinin vazgeçilmez aksesuarlarından biri olan kuşak yörelere göre isim ve bağlanış farklılıkları gösterir. Bunlar : Acem şalı, Trablus kuşağı, şal kuşağı, Tosya kuşağı, sırmalı kuşak v.s.

Palaska: Genellikle kuşağın üzerine bağlanan deriden yapılan bir çeşit kemer.

Silahlık : Deriden yapılır. Üzerinde çeşitli eşyalar ve silahlar koymak için bölmeleri bulunur. 15-20 cm enindedir. Arka taraftan bir yada birden fazla tokayla bele sarılır.

D. Bacak Kısım

Şalvar, cintiyan, çakşır, kilot, tuman, şal, derpi, zıvga

Şalvar: Yörelere göre değişik renk ve kumaşlardan yapılan şalvarların genellikle ağı kol ve dize kadar iner. Paça bölgesi bacağı saran şalvarlar olduğu gibi, bacağı sarmayan ve paçadan kopça gibi tutturgaçlarla kullanılan şalvarlar da vardır. Gabardin, çuha, yün, kıl ve şayak kumaşlardan yapılır.

Cintiyan: Siyah veya mavi bezden yapılan bir çeşit şalvar

Çakşır : Mevlevilerin giydiği bir tür şalvar.

Kilot : Dar ve ayakları düğmeli bir tür pantolon.

Tuman: Şalvar ve cintiyan biçiminde olup, bunlar gibi uçkurlu ve topuğa kadar iner. Topukta ya düğmelenir ya da iple bağlanır. Patiska ve bezden yapılır.

Şal: Belden uçkurlu, büzgülü, ağ kısmı dizin biraz üstünde ve ek parçalıdır. Özel tezgahlarda dokunan kıl dokuma kumaştan yapılır. Genellikle koyu renkler tercih edilir. Cizgili, düz ve işlemeli olanları vardır.

Derpi: Tuman veya kilot da denilen bu giysi içe giyilmektedir. Bel kısmı uçkurlu, bilek kısmı manşetli ve düğmelidir. Sıcak bölgelerde kıras ile birlikte dış giysi olarak da kullanılır.

Zıvga: Gabardin veya şayak kumaştan yapılır. Koyu lacivert ve siyah renkler tercih edilir. Bel kısmı uçkurlu, bacağı tamamen saran bir yapıya sahiptir. Bacak boyunca önden cep kenarları ve paçaları kaytan işlidir. Arka tarafı plilidir.

E. Ayak Kısmı:

Yemeni, postal, edik, hayde, çarık, fotin, harik, çistik, yün çorap, tiftik çorap, dolak, tozluk.

Yemeni: Üstü açık, ökçesiz, burun tarafı yarım dairedir. Altı manda ya da öküz derisinden yapılır. Siyah, kırmızı, gülşeftali renklerindedir.

Postal: Bir çeşit fotin gibi önden bağlı bir ayakkabıdır. Postalların burnu üste doğru kıvrıktır. Altı manda derisindendir.

Edik: Sarı, kara, gülşeftali adıyla türleri vardır. Hafif ve ince deriden yapılır, bağısızdır. Sarı ve gülşeftali ediklerin önünde püskül bulunur. Ucu yukarı doğru kıvrık ve bağısızdır.

Hayde : Ediğin daha kısasıdır.

Çarık: Ham deriden yapılır. Taban astarı ve ölçesi yoktur. Kenarlarındaki deliklerden sırimla topuktan bağlanır. Burnu ortadan dikişli ve yukarı doğru kıvrıktır.

Fotin: Plastik ve kalın bezlerden yapılır. Önden bağlanır.

Harik: Tabanı kenevirden kalınca, üst kısmı kıl liften çorap gibi örülerek yapılır.

Çistik: Arka tarafı kulaklı, ökçeli bir ayakkabı türüdür. Siyah ve beyaz renklidir.

Yün çorap: Koyun yününden elde edilen beyaz ya da renkli iplerle örülür. Desenli, desensiz, kısa ve uzun olanları vardır.

Tiftik çorap: Keçi kılındandır. Tahta tığlarla örülür. Genellikle beyaz, kahverengi ve siyah renkler tercih edilir. Düz renk dokunduğu gibi, alaca ve desenli de dokunurlar.

Dolak: Yünden, dokuma tezgahlarında dokunurlar. Bilekten başlayarak dize kadar sarılan dolağın eni 10-15 cm'dir. Üstü tarafta kalan yanı işlemelidir. Sarıldıktan sonra bağlanabilmesi için ipleri vardır. İplerin ucu genellikle ponponlu veya püsküllüdür.

Tozluk: Keçeden yapılır. Ayak bileği ile diz arasına bağlanarak kullanılır.

F. Takılar

Mendil, Pazubent, hamayıl, küstek, tütünlük, kama.

Mendil: Özellikle oyun oynarken vazgeçilmez bir araç olan mendil, genellikle beyaz olmakla birlikte her renkte olabilir. İpek ve pamuklu, saten v.s kumaşlardan yapılır. Genellikle 20 ya da 30 cm²'dir. Belde yada cepte taşınır.

Pazubent: İçinde muska yazılı olan pazubent üçgen ya da dikdörtgen şeklindedir. Deriden ya da üzeri boncuk işli bezden yapılır. Sağ kola takılır. Metalden olanları da vardır.

Hamayıl: Üçgen biçiminde bez deri veya silindir şeklindeki gümüş muhafazalı muskaların boyna asılı olanına hamayıl adı verilir. Bezden yapılan hamayıl herhangi bir iple boyna asılır. Gümüş hamayıllar ise genellikle zincirle boyna asılıdır.

Köstek: Yeleğin cebine ya da kuşağın içine giren, bir ya da birden fazla sıralı zincire köstek denir. Kösteğin ucunda saat veya gümüş süs takıları bulunur.

Tütünlük : Bezden boncuk işlemeli, çuhadan sim işlemeli ya da metalden yapılanları vardır. Omuzdan çapraz olarak asılır.

Kama (Bıçak) : Çeşitli şekillerde (Düz, eğri, iki taraflı kanallı v.s.) ki kamalar aksesuar olarak, kuşağa ya da silahlığa takılır.

Kadın giysileri

A. Başlıklar ve Başörtüleri

Terlik, poşi, oyalı çit, tülbent (leçek, merhame), (kofi aynalı, aynalı, saçlı tepelikli), tepelik, kosrevan, yanaklık (şekke), alınlık, saçbağı, hotoz, fino, vala (şeğr), dolak, keçik.

Terlik: Pamuklu bezden yada yün örgüden yapılan takke biçiminde, kofinin ya da başörtünün altına takılan bir çeşit başlık.

Poşi (Poşu, Puşu, Puşi) : çeşitli renklerde düz ya da alacadır. Genellikle hafif ve parlak kumaşlardan yapılır. Alın çatkısı ve kofi üzerine süs olarak takılır.

Oyalı çit: (yazma, yemeni) kenarları iğne, tığ ya da mekik oyalı, baskı desenli, çeşitli renklerdeki pamuk dokuma başörtüsüdür. Yalnız başına ya da kofinin altına terlik niyetine kullanılır.

Tülbent: Beyaz pamuk dokuma kumaştan yapılır. Kenarları boncuk işli ya da işlemesizdir. Kofi ile kullanıldığı gibi, tek başına da kullanılabilir. Merheme ve leçek adları da alır.

Kofi: Gelin olan kızların takmaya başladıkları, üzerleri süslü feslerin genel adıdır. Anadolu'da çok çeşitli kofi türleri vardır. Bunlardan bazıları, aynalı kofi, saçlı kofi, tepelikli kofi , şekkeli kofi, sikkeli kofi v.s 'dir.

Tepelik: Gümüş, sarı, sac gibi metallerden yapılır. Daire şeklindedir. Kenarlarında zincirlerle sarkıtılan, penez tabir edilen paralar bulunur. Kofinin tepesine raptedilerek kullanılır.

Yanaklık (şekke, yanakdöğen): Penezlerin birbirlerine halkalar aracılığıyla bağlanmasıyla yapılır. Genellikle üçgendir. Yanağa değer.

Alınlık: Değerli madenlerden (altın, gümüş) yapılan süs eşyasıdır. Kofinin önüne yani alna gelecek şekilde raptedilir.

Kosrevan: Kofinin üzerine sırmalı poşı sarıldıktan sonra arkaya doğru uzunca bir uc bırakılır. Bu şekilde elde edilen kofi çeşitli metal ve boncuklarla süslenir. Bu başlığın tamamına kosrevan adı verilir.

B. Üste Giyilenler

İçlik, fistan, üç etek, bindallı, yelek, kutik, cepken, levendi, etek, önlük 3kolçak

İçlik: İçe giyilen yakasız basit kumaşlardan yapılan, geceleri pijama olarak kullanılan bir iç giysisidir. Yörelere göre gömlek, zıbın, kıras gibi isimler alır.

Fistan: Her türlü kumaştan yapılabilir. İçliğin üzerine giyilen bir dış giysisidir. Gövde kısmı sıkı, etek kısmı oldukça geniştir. Plili, peşli, büzgülü, önü açık, önü kapalı gibi modelleri vardır.

Üç etek: Yakasız, önü açık ve arka tarafı yırtmaçlarında ön taraftan ayrılan, böylelikle üç parçalı bir fistan halini alan giysilerin genel adıdır. Yörelere göre çeşitli kumaşlardan yapılır. İşli ve işsiz olanları mevcuttur.

Bindallı: Genellikle kırmızı, mor, bordo kadife üzerine sim sarma tekniğiyle işleme yapılan bir fistan çeşididir. Özellikle törenlerde giyilir. Üç etek ya da şalvar cepken biçiminde olanları da vardır.

Yelek: Kolsuz bir çeşit üst giysisidir. Her tür kumaştan yapılabilir. Önü açık ya da düğmelenerek kullanılır.

Kutik : Kolları dirsekten yukarı, bele kadar inen bir çeşit cekettir. Kadife ya da çuha kumaştan yapılır. Kenarları sim işlemelidir. Sırtında ve önünde renkli kumaşlardan genellikle üçgen şeklinde parçalar bulunur. Bu parçaların kenarları da sim su taşı ile çevrilidir.

Cepken: Bir nevi ceket gibi üst giysisidir. Kadife, divitin ve çuha kumaşlardan yapılır. Yörelere göre değişik adlar alır.

Levendi: İçliğin bir türüdür. Kollarında ki uzun parçalardan dolayı bu içliğe levendi adı verilir. İş yaparken bu uzun parçalar omuzlardan geçirilip, boyun kısmında tarafından bağlanır.

Etek: Bazı zamanlarda içliğin üzerine fistan giyilmediğinde giyilen giysi türüdür. Genellikle bol kesimli ve plilidir. Her tür kumaştan yapılabilir.

Önlük : İş yaparken kullanılır. Elbisenin önüne gelecek şekilde ve arkadan bağlanarak kullanılır. Yörelere göre çeşitli adlar alır. Her türlü kumaştan yapılabilir.

Kolçak: İş yaparken elbisenin kolları kirlenmesin diye kullanılır. İki tarafı lastikli boru biçimindedir. Özellikle koyu renk kumaşlardan yapılır.

C. Bel Kısmı

Kuşak, kemer .

Kuşak: Erkeklerin kullandıkları kuşakların aynını kadınlar da kullanır.

Kemer: Kemer kuşağın üzerine yada elbisenin üzerine takılır. Gümüş, altın , dokuma ve deriden olanları vardır.

D. Bacak K kısmı

Şalvar, tuman, derpi .

Şalvar: Anadolunun her tarafında giyilen bir iç giysisidir. Her tür kumaştan yapılır. Genellikle ağı bol, uçkurlu ya da lastikli, paçaları düğmeli ya da lastiklidir.

Tuman: Şalvardan daha kısa, genellikle dize kadar olan ve kilot görevi gören bir iç giysisidir. Basma pazen gibi kumaşlardan yapılır. Beli uçkur ya da lastikli, paçaları lastiklidir.

Derpi: Şalvarın bir çeşididir. Paçaları manşetli ve düğmelidir.

E. Ayak K kısmı

Kadınlar ayaklarına erkeklerin giydiği türden ayakkabılar giyer.

F. Takılar

Saç bağı, kolye, halhal, hızma, yüzük, küpe

Saçbağı: Çeşitli iplerden saç gibi örölüp üzeri boncuk, para, taş v.s ile süslendikten sonra sırtta gelecek şekilde boyundan ve belden bağlanarak kullanılan bir süs eşyasıdır.

Kolye: Altın, gümüş gibi değerli madenlerden olabildiği gibi boncuk ve taşlardan yapılan, boyna asılan süs eşyalarının genel adı.

Halhal: Altın, gümüş ya da boncuktan yapılarak ayaklara takılan bir süs eşyası.

Hızma: Genellikle doğu ve Güneydoğu Anadolu'da kullanılan hızma, altın veya gümüşten yapılır ve burnun sol deliğine takılır.

G. Makyaj

Kına, dak, hal, sürme

Kına: Ellere, ayaklara ve saça kına yakılır.

Dak: İki kaş arası, yanaklar ve çene altına noktalar halinde yapılan döğme.

Hal: Silinebilen boya ile yapılan geçici ben.

Sürme: Gözlere is den yapılan boya ile yapılan makyaj.

5. HALAY OYNANAN YÖRELER VE OYUN ADLARI

Adana: Adana üçayak, Depki halayı, Horasan mengisi, Kaba, Kırıkhan, Pekmez, Serçe, Sinsin, Yağlı kenar, Acem, Gelin alma, Gürgenin gazeli, Halebi, Hasandağı, Lorke.

Adıyaman: Ağırılama (Grani), Düz (Çeçen kızı), Galuç, Kelek, Rişko, Sinsin (Simsimi), Teşi, Tırge, Üçayak, Beşayak, Gemi-Kelek, Helican, Koçeri, Tekayak (Çep), Ağır, Ağır Malatya, Berde, Boz eşek, Dik (Govent), Derino, Goftan, Gül Ahmet, Halay, Kör deve.

Ağrı: Alaca, Baso-Basso, Bejini, Cavreş, Çimen çiçek, Çoban Ali, Gas gas (Kaz kaz), Hasan dağı, Hasiko (Yallı, Yelli), Henne, Keklik, Tavşan, At getir, Koçaklama, Koççeri Laççi, Lorke, Papuri, Sallama, Sarı bülbül, Tillara, Yüksel barı, Zeyniko (Zeyno).

Amasya: Çerkez halayı, Düz halay, Köroğlu halayı, Merzifon karşılaşması, Sıçrama halayı, Simsim (Sinsin), Tarakul, Terli koyun, Üçayak, Yelleme halayı.

Ankara: Ankara zeybeği, Allı turna, Avşar halayı, Çarşamba, Hüdayda-Fidayda, Karaşar zeybeği, Keskin halayı, Mendil zeybeği, Misget, Mor koyun, Sabahi, Seymen zeybeği, Sinsin, Yandım şeker, Yıldız.

Bingöl: Açık, Ağır hava, Aşıрма, Bar, Bulanık, Çeçen (Çaçan), Çepike (Çapıkay-Alkışlı), Deliley (Delilo), Diz kırma, Gırani, Güzeller barı, Govent, Halay, Hamaşke, Harrani (Esmer), İki ayak, Karali, Karşılama, Kartal, Kip, Koçeri, Kol takma, Meyremo, Nare (Nari), Sarımsak, Sekme, Tamzara, Tek ayak, Temurağa, Üçayak, Yekmumik, Zaza halayı.

Bitlis: Ağır govenk, Aşıрма, Ayı oyunu, Beret, Bitlis barı, Bottani (Bottane), Bijang (Bıçak), Cinnare, Çaçan, Çarşıbaşı, Delilo (Dello), Değirmenci, Deriko, Dildil, Dokuzayak, Garzani (Garzane), Gaşenk, Gorani, Govenk, Harkuşta, Himhime, Kedi, Kılıç kalkan, Koç halayı, Koççeri, Lezgi, Meral, Meryem, Meyroke, Mutkane, Melafani, Nare, Papuri, Perican, Sarı zeybek, Sepe, Süzme, Temirağa, Teşi, Tringo, Üçayak, Zeybek.

Çankırı: Çankırı halayı, Çankırı zeybeği, Çift ayak (Çift basma), Halay (Alay), Helisa, Kürdün kızı, Mahi, Sinsin, Şıkırdım, Topal koşma, Üçayak.

Çorum: Bediriş, Çekirge, Çorum halayı, Dillala, Hürünü, İğdeli Gelin, Miço, Papıra, Sinsin, Türkmen kızı, Yerli zeybek, Zamah.

Diyarbakır: Beri, Berzani, Çaçan, Çepik, Çiftayak (Dünig), Delibe, Delilo (Şirvani, Gram), Dikhalay, Düz, Esmerim (Harrani), Goncut, Halay (Govendi), İkiayak, Kadın Delilosu, Kadın halayı, Kalkan kılıç (Şuru mertal), Kartal, Keçikanı, Keşo, Kintler, Kurt kuzu, Lo lo (Ley ley); Lorke, Mereli, Meyremo, Musa amca, Neni (Nenni), Papure, Tekayak, Tekerleme, Teşi, Üayak.

Elazığ: Abdehir halayı, Al alma Ağırlama, Ağır halay, Arapkir halayı, Avreş, Bağ altına, Baskil halayı, Beşekrek (Pertek), Berzini, Bıçak, Büyük ceviz, Cengi harbi, Cezayir, Çapik (Çepikli, Çepik), Degenek, Delilo, Deve, Dik Halay, Dik Kırma, Dili piti, Düz Halay, Fatmalı (Nure), Gelzeri, Gögerçin (Horum), Halay (Haley), Halka oyunu, Hanköy halayı, Harput halayı, Hımhıme, Hırhoy, İlyam, İsfahan, Karaçor (Düz Halay), Keban halayı, Keçike, Kılıç kalkan, Kına kolbastı, Kol oyunu, Köçekçe, Koroğlu, Köy halayı, Küdükarga, Kürdün kızı, Leli, Aşo, Leylana halayı, Lorke, Maya, Mısri, Nare, Ova halayı, Ördek, Palu halayı, Pisik (Pişik, Kedi), Urum diki, Sarhoş, Sarı zeybek, Sivrice halayı, Simsime (Sünsün, Sinsin, Simsim), Süpürge, Şeve kırma, Şıkıltım (Kol oyunu), Tamsara, Temüraga, Torik, Tuluh (Tulum), Üçayak, Yayık, Yayla halayı, Zaza halayı, Zeybek, Zeynep.

Erzincan: At oyunu, Asger, Bebek, Bezdi, Birayak, Büyük ceviz, Çaya vurdum, Çil keklik, Delilo, Dik ağacı, Düz ayak, Eğin kınası, Eğin halayı, Eminem, Eski hora halayı, Geceğü, Güvercin, Hamamın Kapısı, Hayriye, Hırpano. Hostanın bademleri, Hotlatma, Hürünü, Horoz, Karaçor, Kaplumbağa, Karsın kalesi, Karşılama, Kasap, Kız bostanda, Keklik, Koçeri, Küçük Tamzara, Melik Şerif, Nare, Pingin kınası, Rışvan, Sarhoş barı, Sedir kenarı, Sıklama, Sinanlı, Süpürgesi yoncadan, Şalvar sürütme, Tamzara, Tavuk barı, Tırnana, Turna, Türkmen kızı, Yaylalar.

Gazi Antep: Adana üçayağı, Ağrlama, Ağır kaba, Amik düzü, Amik kabası, Arabi, Aşiney, Barak halayı, Barazi, Boz eşek, Cerit kızı, Cezayir, Com düzü, Çibikli, Çift koseyri, Çobanbey, Demirci, Deriko, Dilan, Dokuzlu, Fatike, Demone, Galata, Garibin halayı, Güzelhan, Hallume, Hama kabası, Hasan dağı, Havarişko, Havuş, Hurşidin halayı, Kaba, Keçeil, Kırıkhan, Koseyri, Leylim, Mani, Marmara, Mendilli, Meryem, Nahzeni, Oğuzlu, Ömer, Serçe, Sirani, Şamatya, Şirinnar, Şirvan düzü, Şirvani, Terazi, Üçayak, Yarım kaba, Yedi deve.

Hakkari: Ağır govenk, Bablekan, Beleti, Beri Baso, Beryuk, Çeşme taşı, Dakkat-ül Meymoke, Delilo, Destar, Emmadyane, Garzane, Hammame, Her Alaley, Karakuştani, Kaval deresi, Keçike caney, Kılıç kalkan, Koçeri, Kozberi, Mamır, Mümüne (Mume), Ne dinem ne dürüstem, Papuri, Sikkani, Siyah külahlı, Şere, Talan, Teke (Neryani).

Hatay: Ağır halay (Şinnani), Bahçivancı kız, Çiftetelli, Deli Arap, Depki, Düz, Eli elime deydi, Garibin ayağı, Kayseri (Kuseyiri), Kırıkhan, Mendilli, Pamuk, Şenköy, Şerkiye şerji, Üçayak.

Kars: Ağca ferikler, Ağır bar, Ağır kayda, Ağır tekerleme, Ahıska barı, Akışta, Arzumani, Askerani, Aşırma, Aşışığı, Aysad, Bahteverdi, Balalı tavuk, Bar, Bar sekmesi, Bardız barı, Baycan, Bekir bengi, Beş açılan, Bezini, Bir gül ektim, Bugün ayın üçüdür, Ceylani, Cezayir, Çardak barı, Çarişka, Çepik, Çember, Çıldır barı, Çıldır yalısı, Çift söyle, Çift yürü, Çil horoz, Dağda hayladım kurdu, Dağdan kestim değenek, Daldala, Daş oğlan, Delilo, Derbendi, Dikbar, Dilican, Diringi, Diz kırma, Dimme, Durna barı, Döne, Dörtlen., Edilbecan, Elik, Elmas, Enzeli, Gakçe barı, Garzani, Gaşenk, Gelin Mehmet, Göle ebeği, Gölenin düzü, Gümrü bacı, Hala bacı, Han kızları, Harı, Hoş, bilezik, Hoş gelişler ola, Innabi, Iğdır barı, Iğdır yalısı, Kağızman barı, Karakaşlar, Kalender, Kaloş, Karabat, Karapürçek, Kars barı, Kars Zeybeği, Karsın Önü, Kaz dağı, Kaz yatağı, Kazaki, Kenek, Kentvari, Kesme, Kırat. Kıskanç, Koççari, Koç barı, Kotan barı, Köroğlu, Kule, Laçın barı, Lale, Lezgi, Mahmudiye, Mirzani, Mustafa barı, Nanay, Nare, Naz barı, Nevruzi, Odalar, Orta Batum, Orta cala, ondört, Papuri, Pişik, Posof barı, Sarhoş barı, Sarı seyran, Sasa horonu, Seher, Sekme, Senem, Sonalar, Sürmeli, Şanalım, Şeker oğlan, Şeyh Şamil, Şorul, Şüregel yalısı, Taştan uşağı, Tek Tamzara, Tellice, Terekeme karşı, Yüzbir.

Kayseri: Avşar ağırlaması, Bızdık (Çiçedağı), Bünyan halayı, Develioğlu, Dokuzbuçuk (Öte yüz), Emine, Karanfilli, Kırıkhan, Kıyılı halayı, Kirman, Safayi, Serçe, Sinsin, Turnalar.

Kırşehir: Ağırlama, Al almayı, Alyanak allanıyor, Biter Kırşehirin gülleri, Cemo, Çiçekdağı, Çubuk uzun, Gel yanıma, İbrama, Karık halayı, Ne olur hey gelin, Sinsin, Üçayak, Üçoğlan, Yürü güzel.

Malatya: Ağırlama, Ağır govenk, Aşıрма, Arapkir halayı, Berde, Beşayak, Delilo, Değirmenci, Dillan, Garzani, Gezinti, Harkuşta, Hoş geldin, Hımhıme, Karahisar, Kaşengi, Kemaliye Tamzarası, Kılıç kalkan, Kol sarma, Kol üstü, Lorke, Meymane, Malatya ağırlaması, Meroke, Nanay, Nöbey, Orta govenk, Orta oyun, Papuri, Simsimni, Sögüt dalı, Tamzara, Temurağa, Tezleme, Üçayak.

K.Maraş: Cengi harbi, Ceren, Çelebi halayı, Çeri, Çoban, Fatmalı, Dokuzlu, Kara tavuk, Kırıkhan, Koser, Köroğlu, Maraş halayı, Maraş üçayağı, Sado, Zayak.

Mardin: Ağır halay, Beri baso, Bişar, Botani, Çaçan, Çarşu, Çift kırma, Çenbeli Ağa, Çepik (Çepikli, Çepikü), Çerekü, Delilo, Dik, Grani, Govent, Gule, Haftano, Haddino, Hınne, Hırpani, Hurizi, Kemalim, Kesirteyn, Koçeri, Lorke, Malaya, Mardin halayı, Meryeme, Nafa, Nahora, Nariney, Nure, Oğuzlu, Ondörtlü, Reyhani.

Muş: Ağır govent, ağır oyun, Ayı oyunu, Aşıрма, Ayşoki, Bar, Berite, Bijank, (Bıçak), Botani, Çepike, Delilo, Garzani, Gıdani (Ağır bar), Grani, Harkuşta, Horo, Hoş bilecik, Karşılama, Kılıççı, Koçeri, Kol oyunu” Kurt oyunu, Leme halayı, Mektebin bacaları, Meymane, Mendilli, Nazey, Ördek, Papuri, Selimem, Sıviki, Silvani, Solak, Şeyh Şamil, Şivan, Tamzara, Tek oyun, Tello, Teşi, Yarbe, Yarlkuşta, Zeyne, Zeybek, Zıfkıro.

Siirt: Alkuşt (Şirvan), Balita, Botani, Çaçani, Dakkatülfeyki, Dellocan, Dilo dilo, Dörtayak, Gazeli, Garzani, Gelin götürme, Govent, Gürcü oyunu, Hırpani, Kartal, Karakıştani, Kılıç kalkan, Kasap, Kovenjer, Lorke, Meyroke, Mirani, Növbe, Papuri,

Roşkani, Simsime, Süleymaniye, Süvik, Şeyhani, Şora, Temirağa, Tenzere, Türkani, Üçayak, Vaynana.

Sivas: Abdurrahman halayı, Arnavut halayı, Ellik halayı, Hafikli ağırlaması, Harami, Hoşbilezik, İş halayı, Karamuk, Madımak, Köy halayı, Maro halayı, Sivas halayı, Temurağa, Ters bico.

Tokat: Çiçek halayı, Karabit, Karkın halayı, Karnım ağrıyor, Kartal, Kırat semahı, Kızık halayı, Koççari, Necip halayı, Ters bico, Tokat ağırlaması, Tombul makine, Omuz halayı.

Tunceli: At oyunu, Beşekrek, Berde, Birayak, Cezayir, Dello, Devzere, Dıntıngo, Esi, Güzeller halayı, Halay, Hey hey, Horun, İkiayak, Karaçer, Kargılama, Kara kız, Kemal Çavuş, Kilitleme, Koç halayı, Koy oyunu, Kosalma, Köroğlu, Lorke, Nare, Rakaçu, Sallama, Şılıkıltım. Tamzara, Türk kızı, Üçayak, Üç Geri, Vilik, Zeynebe.

Ş.Urfa: Alaya, Ağır hava, Arabi, Avrabi, Avşar Cezayir. Çındır, Dağlar halayı, Demirci, Derik, Depçe, Deve, Dik, Döne, Dörtlük, Düz, Gazel, Gemi, Gırani, İkiayak, Kaba, Kartal, Keriboz, Kılıç Kalkan, Kımlı, Lorke, Mısırlı, Mimi, Mahseni, Senem, Şirvan, Tekayak, Teşi, Tırge, Üçayak,

Van: Ağır govenk, Altın yüzük Bablekan, Baso, Dello, Devzer, Dingo, Dokuzlu, Garzani, Gaşenk, Gaz gaz, Gelin halayı, Gorani, Güvenk, Gülli, Havasor, Hedile, Hırhır, Hoş Bilezik, Keçike, Kelekvan, Kersi, Kız Oyunu, Koçeri, Lezgi, Lorke, Nare, Osmanağa, Palanço, Papuri, Peyda, Romani, Sincani, Sore, Şehir Kalasında, Şehriban, Şerani, Şirvani, Tamzara, Temi, Temurağa, Teyşoke, Tozcular, Toze, Yar güzel, Yarkıştan, Zeybek.

Yozgat: Ağırlama, Burçak Tarlası, Çekirge, Feyli Turnam, Gel efendim gel, Kartal halayı, Kıyılı halayı, Kunduralım, Nalinnim, Tekayak, Üçayak, Vıyda vıy, Yozgat halayı.

Yukarıda belirtilen oyunların hepsi halay değildir. Listenin amacı, halay oynanan yörelerdeki oyunların isimlerini belirtmektir.

SONUÇ

Türk Halk Oyunları içerisinde oldukça geniş bir yer tutan halaylar, çalışma boyunca incelenen, müzikal ve ritmik yapıları, oynanış özellikleri, yayıldığı alan, kullanılan müzik aletleri, giysi ve takılar yönünden kendi içinde tutarlı bir benzerlik gösterirken, Türk halk oyunlarını oluşturan diğer türlerle arasında belirgin farklılıklar taşımaktadır. Bu özelliği, onun, ayrı bir tür olarak kabul edilmesi yönünde en büyük gerektir.

Halay, bir tür olarak bünyesinde aynı zamanda sözlü, sözsüz, bölümlü, bölümsüz Garzani, Govend Harkuşta, Çepikli gibi alt grupları da içermektedir.

Halay oynanan yörelerde, giysi, müzik, enstrüman farklılıkları görünmekle birlikte oyun disiplini açısından birbirlerine benzerdir. Yakın yörelerde oynanan halaylarda bu benzerlik daha da belirginleşir.

Halay oynanan yörelerde giyilen erkek giysileri genellikle bir takım oluşturur. Bunlar: şal-u şapık, cepken-şalvar, yelek-zıvga, aba-şalvar, derpi-kıras, kırdüğme-şalvar. Başa, bele bağlanan ve ayağa giyilen giysiler de bu takımlarla birlikte kullanılır.

Kadın kıyafetlerinde kullanılan parçalar hemen her yerde mevcuttur. Bunlar da kendilerine göre takım halinde kullanılır. üçetek-şalvar, fistan- yelek-şalvar, bindallı-şalvar gibi

Ortaya çıkan bir diğer sonuç da halay türünde kullanılan enstrümanlara ilişkindir. Tanımların çoğunda halay, davul zurna eşliğinde oynanan oyunlar diye geçse de halaylar değişik enstrümanlarla oynanabildiği gibi, hiç çalgı kullanılmadan da oynanabilmektedir.

Bölümlü halaylar daha çok Orta anadolu'da yoğunlaşırken, buna karşılık bölümsüz halaylar Güney ve Doğu Anadolu'da yoğunlaşır.

4.Bölüm içinde incelenen ezgilerin yirmibir'i La perdesinde, Üç'ü Do perdesinde bir'i Si perdesinde, iki'si Reperdesinde, bir'i sol perdesinde, bir'i ise Mi perdesinde karar vermektedir.

Onbir ezgide Re perdesi, dokuz ezgide Mi perdesi, sekiz ezgide Do perdesi, bir ezgide ise Do diyez perdesi güçlü olarak kullanılmıştır.

Ses sahaları açısından yaptığımız incelemede ise, 8'li altı adet, 9'lu dört adet, 10'lu üç adet, 11'li iki adet, 12'li bir adet, 6 'lı bir adet, 5'li üç adet olarak tespit edilmiştir.

Ezgilerden onüç'ü inici, oniki'si çıkıcı-inici, dört'ü ise çıkıcıdır.

Onsekiz adet 4 zamanlı, on adet 2 zamanlı, iki adet 10 zamanlı, iki adet 12 zamanlı usul, tespit edilmiştir.

Bunlarla birlikte bölümlü halaylarda usul, dizi, güçlü ve ses sahaları açısından değişkenlikler görülmektedir.

Halaylar, oynayanların cinsiyetine göre (kadın, erkek, karma), söz unsuruna göre (sözlü halaylar, sözsüz halaylar), oyun düzenine göre (düz sıra, yarımaya, daire, karşılıklı düz sıra, birbirinden bağımsız gruplar halinde), içerdiği bölümlere göre (tek bölümlü, iki bölümlü, üç bölümlü, dört bölümlü) halaylar olarak ayrılmaktadır. Bölümler ağırlama, yanlama, yeldirme, hoplatma gibi isimler alır.

Halaylar Büyük form özelliği taşımaktadırlar. Dört bölümlü halaylarda dört ayrı müzik fikri işlenmektedir. Bölümlere geçiş, usul değişikliği ile, tonalite değişikliği ile, hem usul hem de tonalite değişikliği ile gerçekleşmektedir. Bölümler arasında mutlaka köprü cümleleri vardır. Halaylar mutlaka hoplatma ile son bulmaktadır.

Usul yapısı bakımından en çok iki, dört, beş, on zamanlı ana, birleşik ve karma usulleri kullanılmaktadırlar.

Melodik dokunun yapısal özelliği kolay ve yalın olması ile dikkat çekmektedir. Ancak sanatsal yanı ağır basan halaylarda daha işlek melodik dokulara da rastlanmaktadır. Sözlü halaylarda daha çok mani tarzını kullanmaktadır.

KAYNAKÇA

1. AND Metin, Oyun ve Büyü, İş Bankası Kültür Yayınları 1974. İstanbul
2. ATAMAN Sadi Yaver, Türk Halk Müziği ve Oyunları Dergisi, Sayı 4
3. ATAMAN Sadi Yaver, 100 Türk Halk Oyunu, İst, 1975.
4. AYDIN Cengiz, Halk Oyunlarımızın Tarihçesi, Folklor Dergisi Sayı: 5 1583, İstanbul
5. BAYKURT Şerif, Türkiye’de Folklor, Kalite Matbaası, 1976, Ankara
6. BAYBURT Şerit Türk Halk Oyunları, 1971, Ankara.
7. BAYLADI Derman, Uygarlıklar Kavşağı Anadolu, Say Yayınları, 1996, İstanbul.
8. BORATAV Pertev Naili, Folklor ve Edebiyat, 1982, İstanbul
9. EROĞLU Türker, İnsan ve Oyun, Milli Folklor Yayınları, 1994, Kayseri
10. EROĞLU Türker Halk Oyunları Halayların İncelenmesi, Kılıçaslan Matb. 1995.
11. FICSHER Ernest, Sanatın Gerekliliği (çev: Cevat Çapan), E Yayınları, 1979, İstanbul.
12. Folklor Halk Bilim Dergisi, Cilt 4 sayı 29, 1990 İst.
13. GAZİMİHAL M.R, “Halk Rakslarımızdan Halaylar”, Ülkü Dergisi Nisan 1941.
14. GÜVENÇ Bozkurt, İnanç ve Kültür, Remzi Kitabevi, 1979, İstanbul.
15. HUIZINGA Johan, Homo Ludens, Ayrıntı Yayınları, 1995 İst.

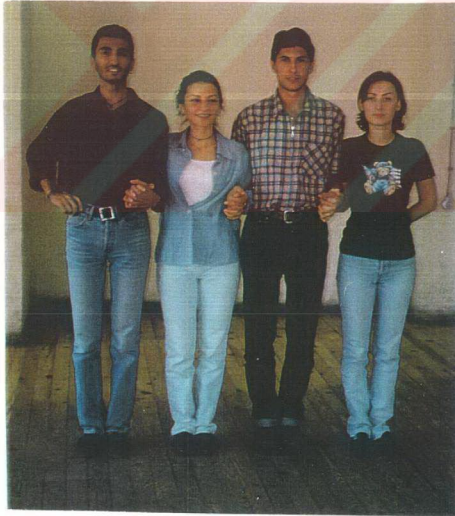
16. RIBARD Andre, İnsanlığın Tarihi (Çev:E-Başar, S.Yalçın), May Yay., 1974, İstanbul
17. TARLABAŞI Burhan, Eğin Havaları, 1975, Ankara.
18. THOMSON George, İnsanın Özü (Çev: Celal Üster), Payel Yayınevi, 1979, İstanbul.
19. Temel Britannica, Milliyet Yayınevi, 1975, İstanbul
20. Türk Dil Kurumu Türkçe Sözlük, 1970, Ankara
21. Türk Folklorundan Derlemeler 1986/1, A.Ü. Basımevi, 1986, Ankara.
22. Türk Halk Müziği ve Oyunları Dergisi, Ankara, 1982, Cilt 1.
23. Türk Halk Müziği ve Oyunları Dergisi, Sayı, 5.
24. YÖNETKEN, Halil Bedii, Derleme notları 1, Orkestra Yayınları, 1966 İst.
25. YÖNETKEN, Halil Bedii, Derleme notları 2, 1991 İst.

EK: A. Halaylarda Sıkça Bulunan Pozisyon, Tutuş ve Figürlerden Görüntülü Örnekler

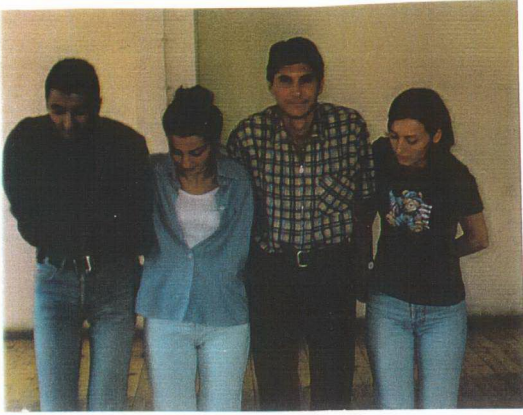
Şekil A.1:Eller Taraklı Belde

(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.2:Eller Taraklı Önde

(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

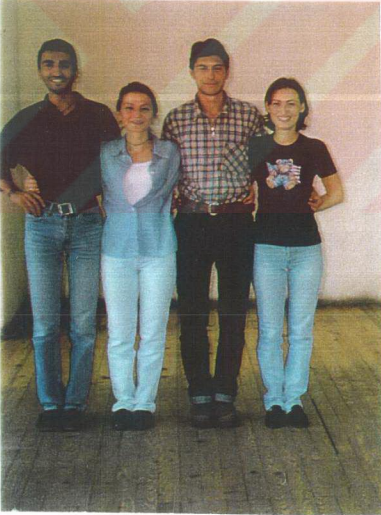
Şekil A.3: Resim 3.Eller Taraklı Yanda
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.4: Serçe Parmaklardan Tutuş
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

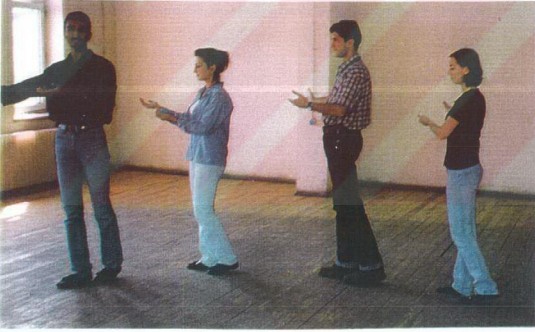
Şekil A.5:Omuzlardan Tutuş
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

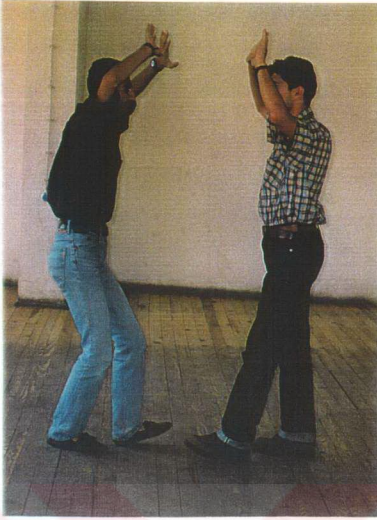
Şekil A.6:Belden Tutuş
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.7:Mendillerden Tutuş
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

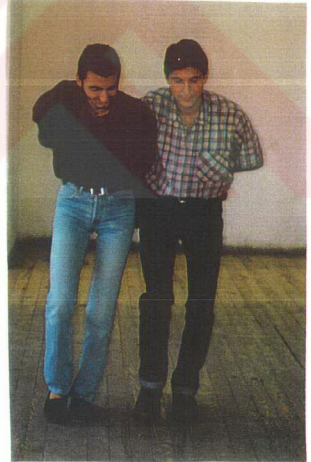
Şekil A.8: Tutuşsuz
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

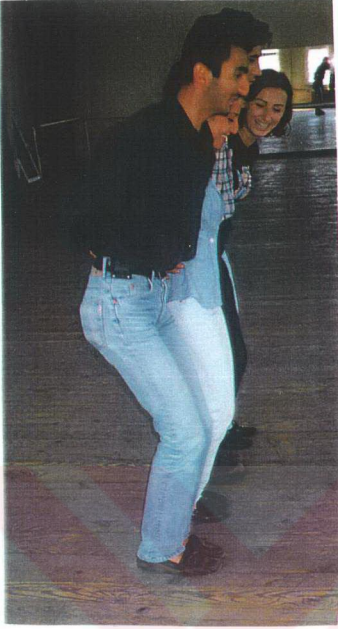
Şekil A.9: Karşılıklı Sıra
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

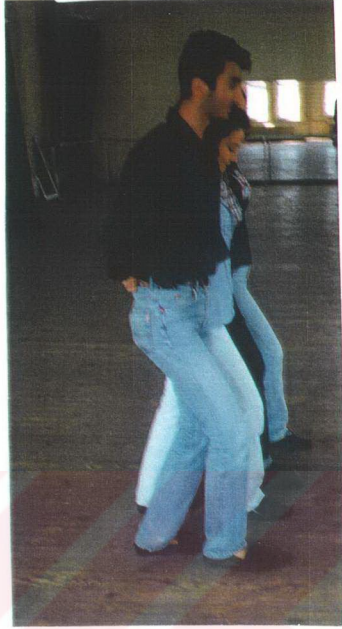
Şekil A.10: Yalnız Kadınlar
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

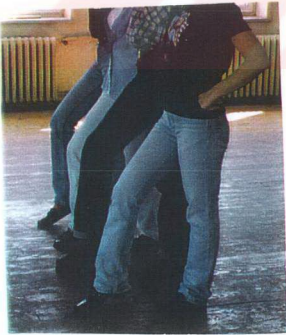
Şekil A.11: Yalnız Erkekler
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

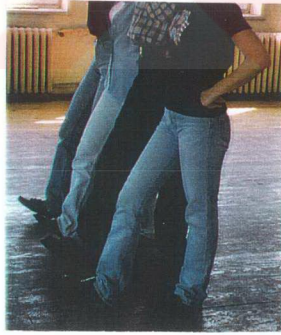
Şekil A.12: Dizler kırık, omuz öne doğru taban yerde
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

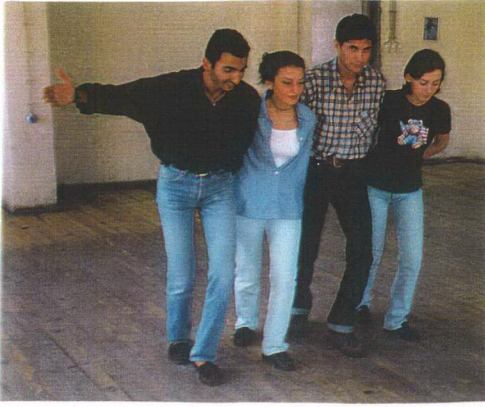
Şekil A.13: Adım atışta tam taban basma
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.14: Adım atışta önce burun basma
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

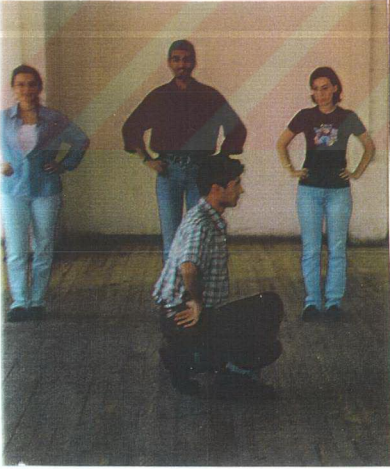
Şekil A.15: Adım atışta önce topuk basma
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

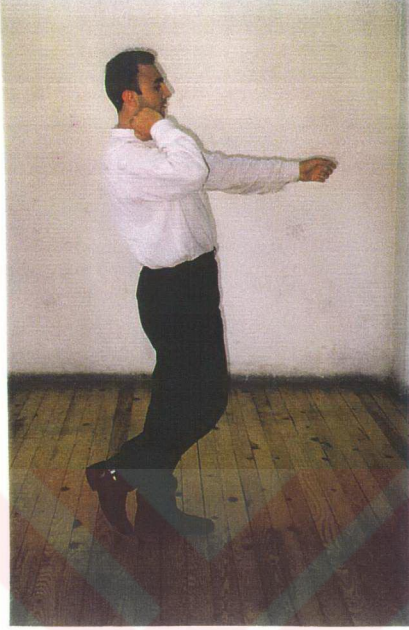
Şekil A.16: Öne eğilme
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.17: Halaybaşının hareketle veya mendille
komut vermesi
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

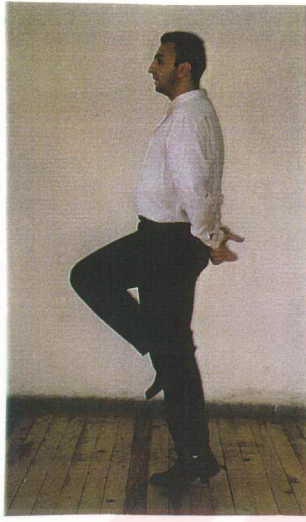
Şekil A.18: Ekipten herhangi birinin çıkıp figür yapması
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

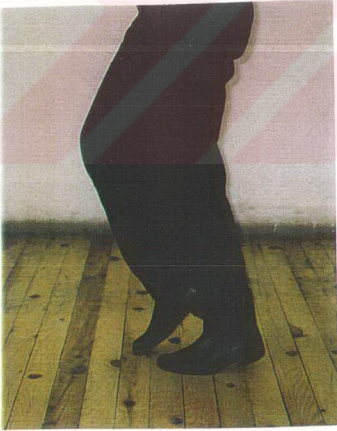
Şekil A.19: Sivas halayında dizin ve vücudun dikliği
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

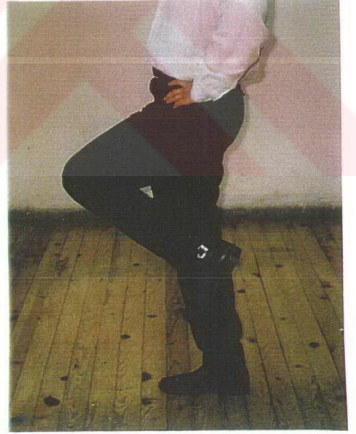
Şekil A.20: Sivas halayında el vuruş
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

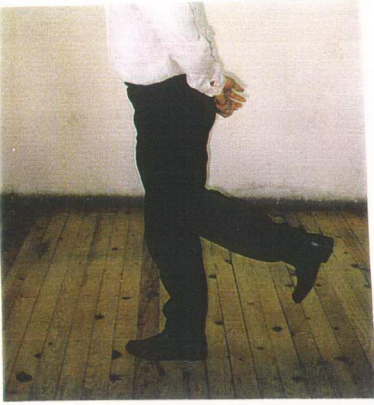
Şekil A.21: Sol ayakta Sekme hareketine başlangıç.
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

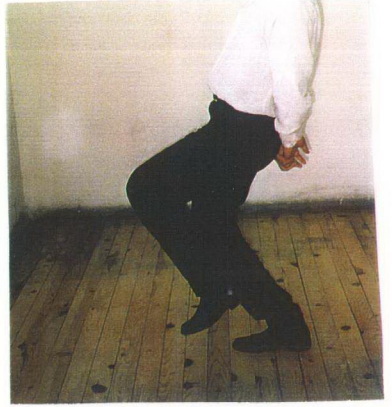
Şekil A.22: Yerde ağırlık değiştimme
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.23: Sağ ayakta üçlü sekme
hareketinin tamamlanması.
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

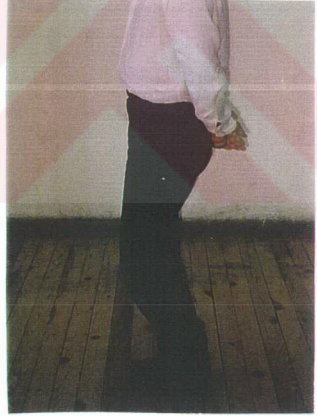
Şekil A.24: Sağ ayağın arkadan öne gelişi
(AYMAZ, İst. Haziran 1998)

Şekil A.25: Sağ ayakla yer değiştiren sol
ayağın öne kalkması
(AYMAZ, İst. Haziran 1998)

Şekil A.26: Sol ayağın sağ ayağın yanına geldikten
sonra zıplamaya hazırlık.
(AYMAZ, İst. Haziran 1998)

Şekil A.27: İki ayak üstünde zıpladıktan
sonra yere çift düşme.
(AYMAZ, İst. Haziran 1998)

Şekil A.28: Ayak ucunun yerdeki ayağın
Önüne vurulması.
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.29: Ayağın yerden diğer
ayağın önüne kaldırılması.
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

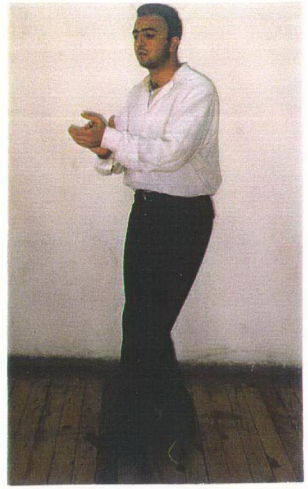
Şekil A.30: Önce çıkış yapılırken ayak
Ucunun diğer ayağın arkasında yere vurulması
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

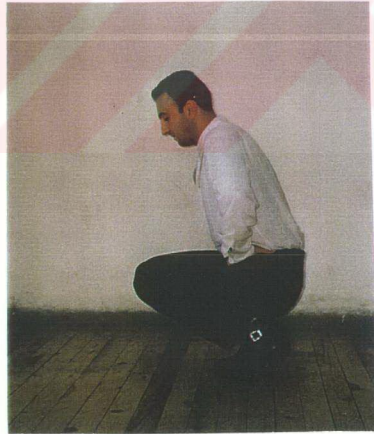
Şekil A.31: Ayak topuğunun, diğer
ayağın önünde yere vurulması.
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

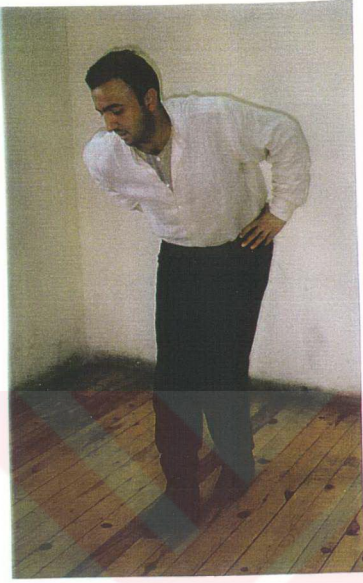
Şekil A.32: Dizler kırık, vücut eğik şekilde öne yürütme.
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

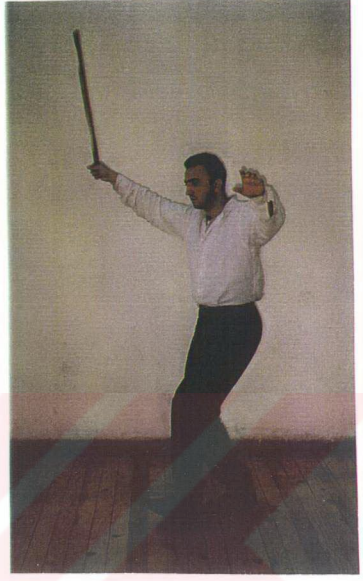
Şekil A.33: El vurarak yürütme
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

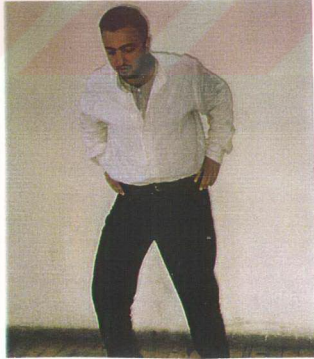
Şekil A.34: İki ayak üzerinde çökme
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.35: Omuz sallayarak öne yürüme
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.36: Elde araçla öne yürüme
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

Şekil A.37: Omuz sallayarak sağa yürüme
(AYMAZ, İst, Haziran 1998)

ÇEKİN HALAY DİZİLSİN
(SİVAS HALAYI)
(DÖRT BÖLÜMLÜ)

DERLEYEN
M. SARISÖZEN
DERLEME TARİHİ

YÖRESİ
SİVAS

KİMDEN ALINDIĞI
M. SARISÖZEN

SÜRE :

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

ÇE KİN HA LAY Dİ ZİL SİN
E LÂ GÖZ LER SÜ ZÜL SÜN
HA LA YA GİR ME YE NİN
VU RUN BOY NU Ü ZÜL SÜN

ÇEKİN HALAY DİZİLSİN
(SAYFA 2)

(SAZ-)

VU RUN BOY NU Ü ZÜL SÜN

A HI Lİ Lİ Lİ YA RI Lİ Lİ Lİ

(SAZ- 2 - - - - -)

(SAZ- -)

YÖ RÜ AS LA NİM YÖ RÜ

(SAZ- - -)

YÖ RÜ EL MA SİM YÖ RÜ

(SAZ- - -)

KAL MA YO LUN DAN GE Rİ

(SAZ- - -)

KAL MA YO LUN DAN GE Rİ

(SAZ)

ZE HİR OL SA İ ÇE RİM

ÇEKİN HALAY DİZİLSİN
(SAYFA 3)

(SAZ -)

ZE HİR OL SA İ ÇE RİM
(SAZ -)

BA DE DOL DUK DAN GE Rİ

(SAZ -)

BA DE DOL DU KU DAN GE Rİ

A HI Lİ Lİ Lİ YA Rİ Lİ Lİ Lİ

(SAZ -)

SA BA HI DAN Bİ

ZİM Pİ NA RA İ Kİ GE LİN ÜÇ Kİ Zİ GEL MİŞ

KU ĞUL KU ĞUL Ö TÜ ŞÜR LER Cİ VİL Cİ VİL

ÇEKİN HALAY DİZİLSİN
(SAYFA 4)

SÖY LE ŞİR LER Bİ Rİ Sİ NİN A DI FAT MA

BEN LE Rİ VAR ÇAT MA ÇAT MA A MAN ŞA FA KI

ER KE NAT MA A MA Nİ HO ROZ ER KEN ÖT ME

AH BİR YA RE LİN DEN

YAN DİM BİR YA RE LİN DEN

SAZ-----

BU GÜN BEN BİR GÜ ZEL GÖR DÜM
SA LIN DI BAH ÇE YE GİR Dİ

BA KAR CEN NET SA RA YIN DAN
Çİ ÇEK LER SE LÂ MA DUR DU

KA MAŞ DI GÖ ZÜ MÜN NU RU
MOR ME NEV ŞE BO YUN EĞ Dİ

ÇEKİN HALAY DİZİLSİN
(SAYFA 5)

O NUN HÜS NÜ CE MA LİN DAN
GÜL Kİ ZAR DI Hİ CA BİN DAN

AH BİR YA RE LİN DEN

" " " " " "

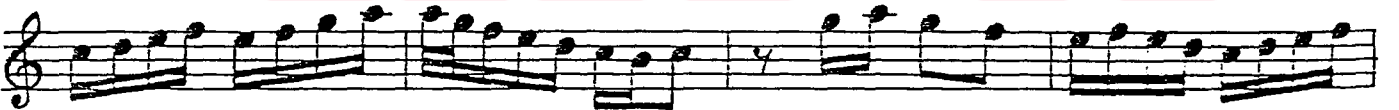

YAN DIM BİR YA RE LİN DEN

" " " " " "

(SAZ -----

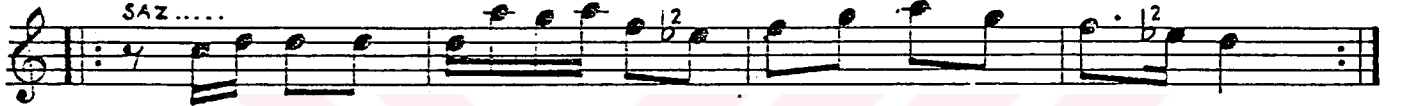
ÇEKİN HALAY DİZİLSİN
(SAYFA 6)

KE Çİ VUR DUM BA YI RA KI MIR KI, MIR YA YI LA
GE Mİ Cİ BA ŞI MI SIN CE VA HİR TA ŞI MI SIN

SEN DEN BA NA FAY DA YO KU MEV LÂM BE Nİ KA YI RA
SA NA BİR Nİ ŞAN VER SEM KOY NUN DA TA ŞIR MI SIN

GE Mİ DE YİM GE Mİ DE A YA ĞİM YE ME Nİ DE
HEY TAV RA LI TAV RA LI PA RA LA RI TU RA LI

A LA ÇAK SAN AL BE Nİ Nİ ŞAN LIM VAR GE Rİ DE
GÖR ME DİM SE NİN Gİ Bİ BU Cİ HAN KU RU LA LI

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 954
İNCELEME TARİHİ : 30_4_1975

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

YÖRESİ
KIRŞEHİR

BAŞIMDA ALTIN TACIM
(HALAY)

DERLEME TARİHİ
—

KİMDEN ALINDIĞI
MUHARREM ERTAŞ

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

SÜRESİ : Ağır lama

BA ŞI ĞİM DA AL TIN TA CI MA MAN
Ğİ Dİ YOM E Lİ NİZ DENGÜ LÜM

(BAŞIMDA ALTIN TACIM)
(Sahife - 2)

SAZ-----

HEM SU SU ZU
KUR TU LAM

Dİ M HE MA
Lİ NİZ

CI M
DE N

SAZ-----

YA Rİ Mİ BA
YE ŞİL BA ŞÖR

NA VE
DE KOL

RİN
SAM

GE Rİ
SU İÇ

Sİ A
MEM GÖ

NAM BA
LÜ NÜZ

CI MA
DE NA

MAN
MAN

Saz-----

Saz-----

Saz-----

(BAŞIMDA ALTIN TACIM)
(Sahife- 3)

Hoplatma

VAY GÜ LÜM DE NİZ DAL GA
" " " DE Nİ ZE DA

SI ZOL MAZ AH GU RU BAN DE NİZ DAL GA SI ZOL MAZ VAY GÜ LÜM
LA YIM MI AH GU RU BAN DE Nİ ZE DA LA YIM MI " " "

GÜ ZEL SEV DA SI ZOL MAZ GÜ ZEL SEV DA SI ZOL MAZ
BİR BA LIK AV LA YIM MI BİR BA LIK AV LA YIM MI

GÜ ZEL SEV DA SI ZOL MAZ
BİR BA LIK AV LA YIM MI

SAZ - - -

VAY GÜ LÜM Yİ Ğİ DO LAN Yİ Ğİ DİN AH GU RU BAN
" " " AY DOĞ DU ŞA FA KAT TI " " " "

Yİ Ğİ DO LAN Yİ Ğİ DİN VAY GÜ LÜM BA ŞI SEV DA
AY DOĞ DU ŞA FA KAT TI " " " DA HA YAL VA

(BAŞIMDA ALTIN TACIM)
(Sahife -4)

SI ZOL MAZ BA ŞI SEV DA SI ZOL MAZ BA ŞI SEV DA
RA YIM MI DA HA YAL VA RA YIM MI DA HA YAL VA

SI ZOL MAZ VAY GÜ LÜM SEN NER DE SİN NER DE SİN
RA YIM MI " " " " " " " "

VAY GÜ LÜM KAL DIR CA MIN PER DE SİN VAY GU RU BAN
" " " " " " " "

A LA CA ĞIM BEN SE Nİ VA YI GÜ LÜM
" " " " " " " "

GA LA BA LIK YER DE SİN DE Lİ DE Lİ DE Lİ DE Lİ
" " " " " " " "

DE Lİ DE Lİ DE Lİ DE Lİ DE Lİ DE Lİ GA LA
" " " " " " " "

BA LIK YER DE SİN
" " " "

N. Uysal

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANİSYON MERKEZİ

(BAŞIMDA ALTIN TACIM)
(Sahife- 5)

AĞIRLAMA KISMI

—1—

BAŞIMDA ALTIN TACIM AMAN
HEM SUSUZUM HEM ACIM
YARIMI BANA VERİN
GERİSİ ANAM BACIM AMAN.

—2—

GİDİYOM ELİNİZDEN GÜLÜM
KURTULAM DİLİNİZDEN
YEŞİL BAŞ ÖRDEK OLSAM
SU İÇMEM GÖLÜNÜZDEN AMAN

HOPLATMA KISMI

—1—

VAY GÜLÜM DENİZ DALGASIZ OLMAZ, AH GURBAN DENİZ DALGASIZ OLMAZ.
VAY GÜLÜM GÜZEL SEVDASIZ OLMAZ, GÜZEL SEVDASIZ OLMAZ, GÜZEL SEVDASIZ OLMAZ.
VAY GÜLÜM YİĞİT OLAN YİĞİDİN, AH GURBAN YİĞİT OLAN YİĞİDİN.
VAY GÜLÜM BAŞI SEVDASIZ OLMAZ, BAŞI SEVDASIZ OLMAZ, BAŞI SEVDASIZ OLMAZ.

Bağlantı — [VAY GÜLÜM SEN NERDESİN NERDESİN
VAY GÜLÜM KALDIR CAMIN PERDESİN
VAY GURBAN ALACAĞIM BEN SENİ
VAY GÜLÜM GALABALIK YERDESİN
(Deli, deli, deli, deli, deli, deli, deli, deli, deli, deli.)
GALABALIK YERDESİN.

—2—

VAY GÜLÜM DENİZE DALAYIMMI, AH GURBAN DENİZE DALAYIMMI.
VAY GÜLÜM BİR BALIK AVLAYIMMI, BİR BALIK AVLAYIMMI, BİR BALIK AVLAYIMMI.
VAY GÜLÜM AY DOĞDU ŞAFAK ATTİ, AH GURBAN AY DOĞDU ŞAFAK ATTİ.
VAY GÜLÜM DAHA YALVARAYIMMI, DAHA YALVARAYIMMI, DAHA YALVARAYIMMI.
Bağlantı..

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA No: 869
İNCELEME TARİHİ : 3 - 2 - 1975

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

YÖRESİ
ANKARA-ÇUBUK-Karaköy

KİMDEN ALINDIĞI
BURHAN GÖKALP

ALTIN YÜZÜK YAPTIRDIM

(HALAY- ÜÇ AYAK)

DERLEME TARİHİ
16 - 5 - 1974

SÜRESİ

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

♩ = 72

Ağırlama

ALTIN YÜZÜK YAPTIRDIM
(HALAY) (Sahife-2)

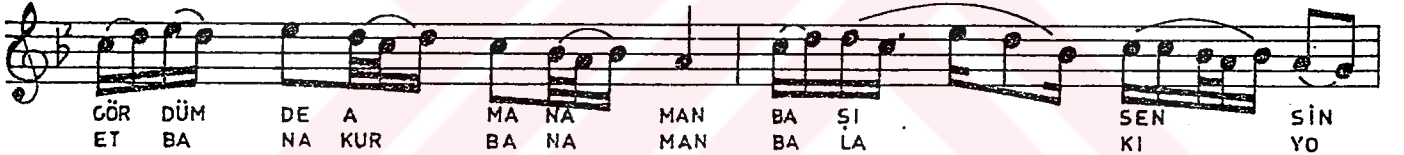
1. AL TIN YÜ ZÜK
2. " " " "

YAP TIR LİN DIM DE KA ŞI GÜ MÜ Ş SEN SİN MER KE

SEV Dİ Ğİ N ĞİM DE ÇOK GÜ BİR ÇİF T ZEL LE R BE Lİ N KE LÂ M

GÖR DÜM DE A MA NA MAN BA ŞI SEN SİN ET BA NA KUR BA NA MAN BA LA KI YO

Saz.

SEV Dİ Ğİ N ĞİM DE

hoplatma :

GA RAN Fİ LE KER Mİ SİN GA RA FİL Lİ YAR AL LI YAR
GA RAN Fİ LİM SU SU ZUM " " " " " "
" " " " EK BE Nİ " " " " " "

BA LI NAN ŞE KER Mİ SİN GA RA FİL Lİ YAR AL LI YAR
KAÇ GÜN DÜR ÜY KU SU ZUM " " " " " "
SU LU YE RE DİK BE Nİ " " " " " "

DÜN YA DA ET Tİ Ğİ Nİ GA RA FİL Lİ YAR AL LI YAR
VAR SAM YA RİN YA Nİ NA " " " " " "
E GER KÖ KÜM TUT MAZ SA " " " " " "

AH RET DE ÇE KER Mİ SİN GA RA FİL Lİ YAR AL LI YAR
Dİ LİM DUR MAZ HUY SU ZUM " " " " " "
AL ÇA PA YI SÖK BE Nİ " " " " " "

HOP GA RA FİL Lİ GA RA FİL Lİ GA RA FİL Lİ YAR AL LI YAR
" " " " " " " " " " " "

SAZ

(Hoplatma kısmı)

— 1 —

(Ağırlama kısmı)

— 1 —

ALTIN YÜZÜK YAPTIRDIM
KAŞI ŞENSİN SEVDİĞİM
ÇOK GÜZELER GÖRDÜM DE AMAN AMAN
BAŞI SENSİN SEVDİĞİM.

GARANFİL EKERMİSİN { Garafilli yar allı yar }
BALINAN SEKERMİSİN { " " " " }
DÜNYADA ETTİĞİNİ { " " " " }
AHRETE ÇEKERMİSİN { " " " " }
Bağlantı - HOP GARAFILLI GARAFILLI
GARAFILLI YAR ALLI YAR

— 2 —

— 2 —

ALTIN YÜZÜK ELİNDE
GÜMÜŞ KEMER BELİNDE
BİR ÇİFT KELÂM ET BANAKURBANAMAN
BAL AKIYOR DİLİNDE.

GARANFİLİM SUSUZUM { Garafilli yar allı yar }
KAÇ GÜNDÜR UYKUSUZUM { " " " " }
YARSAM YARIN YANINA { " " " " }
DİLİM DURMAZ HUYSUZUM { " " " " }
Bağlantı.

— 3 —

GARANFİLİM EK BENİ { Garafilli yar allı yar }
SULU YERE DİK BENİ { " " " " }
EĞER KÖKÜM TUTMAZSA { " " " " }
AL ÇAPAYI SÖK BENİ { " " " " }
Bağlantı.

YÖRESİ
YOZGAT

DERLEME TARİHİ

HALAY BAŞI KİM ÇEKER

KİMDEN ALINDIĞI
SABRİ SAYGILI, SALİH ÖĞRETMEN
VE DURAK PAYTONCUOĞLU

(HALAY)

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRE

AĞIRLAMA

HA LAY BA ŞI KİM ÇE KER A MAN KIR MIZI DÖN LU
YÖZ GATYO LU KAR MO LA A MAN Mİ NA - RE Sİ

KI Z ÇE KER A MA NAM MAN GE L
DA R MO LA

GE L CA NİM GEL SAZ

O BE Nİ M NAZ
HA PİS LE RE

LI YA Rİ MA MA NA M MAN
AF GE L Mİ ŞAM MA NA M MAN

A MAN DU RUR DU RUR O FU ÇE KER
A MAN A CEP AS LI VAR MO LA

HALAY BAŞI KİM ÇEKER,
(Sayfa 2)

O FO FOF

SAZ

O BE Nİ M NAZ LI YA Rİ MAM MA NA M
HA PİS LE RE AF GE L Mİ ŞAM MA NA M

MAN A MAN DU RUR DU RUR O FU ÇE KER
MAN A MAN A CEP A S LI VA R MO LA

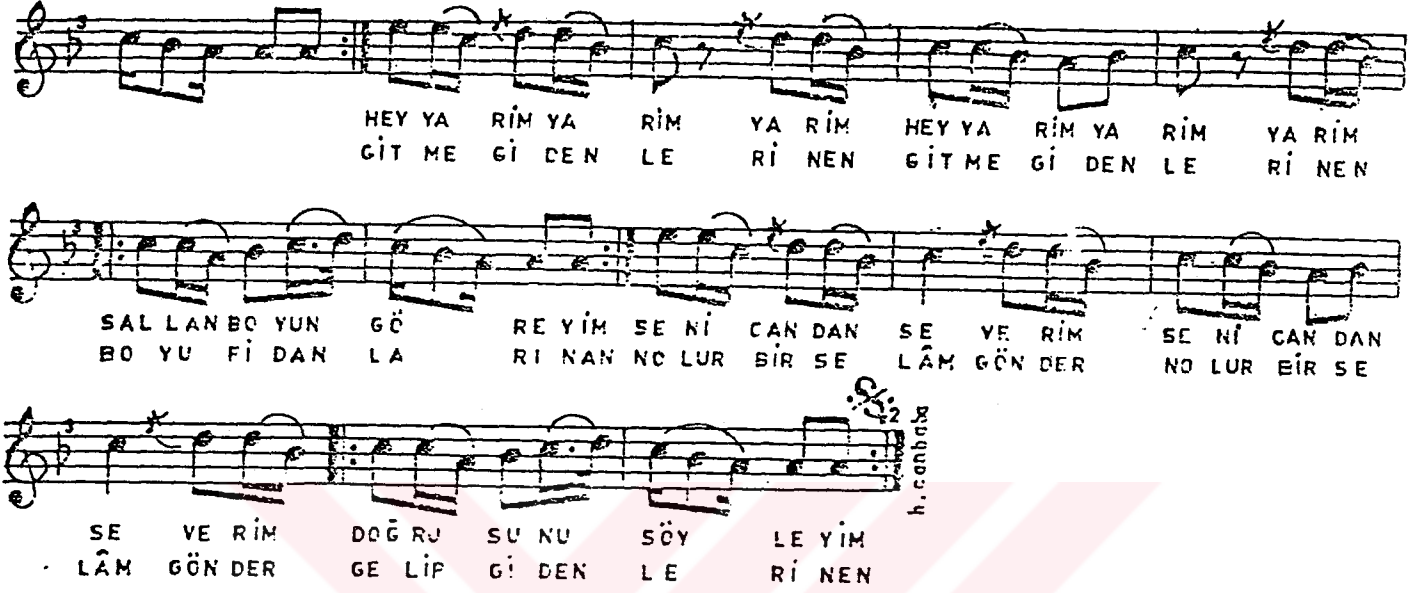
EN Gİ NE DE DE Lİ GÖ NÜL EN Gİ NE ŞİM Dİ RAĞ BET GÜZE Lİ NEN

ZEN Gİ NE GÜ ZE Lİ SEN HA TI RI Nİ SA YA R LAR

Çİ R Kİ Nİ SEN Dİ Ş KA Pİ DAN KO VA R LAR

HÖPLATMA

HALAY BAŞI KİM ÇEKER
(Sayfa 3)

HEY YA RİM YA RİM YA RİM HEY YA RİM YA RİM YA RİM
GİT ME Gİ DEN LE Rİ NEN GİT ME Gİ DEN LE Rİ NEN

SALLAN BOYUN GÖ REYİM SE Nİ CANDAN SE VE RİM SE Nİ CANDAN
BOYU FİDAN LA Rİ NAN NO LUR BİR SE LÂM GÖN DER NO LUR BİR SE

SE VE RİM DOĞRU SU NU SÖY LE YİM
LÂM GÖN DER GE LİP Gİ DEN LE Rİ NEN

(AĞIRLAMA KISMI)

1
HALAY BAŞI KİM ÇEKER
AMAN KIRMIZI DONLU KIZ ÇEKER (Aman, aman gel, gel canım gel)
O BENİM NAZLI YARİM (Aman, aman)
AMAN DURUR DURUR OF ÇEKER
OFOF O BENİM NAZLI YARİM (Aman, aman)
AMAN DURUR DURUR OF ÇEKER

BAĞLANTI

ENGİNEDE DELİ GÖNÜL ENGİNE
ŞİMDİ RAĞBET GÜZELİNEN ZENGİNE
GÜZEL İSEN HATIRINI SAYARLAR
ÇİRKİN İSEN DİŞ KAPIDAN KOVARLAR

2

YOZGAT YOLU KARMOLA
AMAN MİNARESİ DARMOLA (Aman, aman gel, gel canım gel)
HAPİSLERE AF GELMİŞ (Aman, aman)
AMAN ACEP ASLI YARMOLA
OFOF HAPİSLERE AF GELMİŞ (Aman, aman)
AMAN ACEP ASLI YARMOLA

BAĞLANTI

(HOPLATMA KISMI)

1
HEY YARİM YARİM YARİM
SALLAN BOYUN GÖREYİM
SENİ CANDAN SEVERİM
DOĞRUSUNU SÖYLEYİM

2
GİTME GİDENLERİNEN
BOYU FİDANLARINAN
NOLUR BİR SELÂM GÖNDER
GELİP GİDENLERİNEN

ARZU KAMBER HALAYI
(Sahife- 2)

E LİM DE YÜ ZÜ M YU MA DI . . . M

GÖZ LE RİM KÖ RO . . . L SUNA R ZU M

Bİ LE Zİ Gİ Nİ BE N AL MA DIM

EM DOL SUN DE Lİ GÖ NÜ . . . L EM DOL SUN

MU HAB BE Tİ Mİ Z CAN DA NO . . . L SU . . . N

Nİ YE GÖ ZÜ NE YE Mİ NE Dİ YO . . . N

Bİ LE ZİK SE N DE DUR SUN

— 1 —

HELKEMİ SUYA DALDIRDIM
DOLDU DIYE GELDİRDİM
İKİ GÖZÜM EY GAMBER
BİLEZİĞİMİ BEN ALDIRDIM

— 2 —

ARZUM BEN SUYA GELMEDİM
ELİMDE YÜZÜM YUMADIM
GÖZLERİM KÖR OLSUN ARZUM
BİLEZİĞİNİ BEN ALMADIM

— 3 —

EMDOLSUNDA DELİ GÖNÜL EMDOLSUN
MUHABBETİMİZ CANDAN OLSUN
NİYE GÖZÜNE YEMİN EDİYON
BİLEZİK SENDE DURSUN.

NOT : Güfte aralarında saz bölümü çalınır.

YÖRESİ
KESKİN

KİMDEN ALINDIĞI
HACI TAŞAN

SÜRESİ :
♩ : 66

HELKEMİ SUYA DALDIRDIM

(— ARZU KAMBER HALAYI—)

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
YÜCEL PAŞMAKCI

HEL KE Mİ SU YA DAL DIR DIM

DOL DU Dİ YE GAL Dİ R Dİ . . . M

İ Kİ GÖ ZÜ M HEY GA M BER

Bİ LE Zİ Ğİ Mİ BEN AL Dİ R DIM

AR ZUM BEN SU YA GE L ME DİM

ZÜLÜF DÖKÜLMÜŞ YÜZE
(HALAY)

♩ = 60

ZÜ LÜF DÖ KÜL MÜŞ YÜ ZE A MAN KAŞ YA KIŞ

MIŞ GÖ ZE A MA NA MAN U SAN DIM BU

CA NİM DA NA MA NA MAN DER Dİ LE GE

ZE GE ZE S a z

BU ELLERDE GEZ GAYRİ (AMAN)
KÂTİP OLDA YAZ GAYRİ (AMANAMAN)
BİR KAZMA AL BİR KÜREK (AMAN AMAN)
MEZARIMI KAZ GAYRİ

GÜN DOĞDU AŞDI BÖYLE (AMAN)
GÖNÜLDÜR COŞTU BÖYLE (AMAN AMAN)
SEN ORADA BEN BURADA (AMAN AMAN)
ÖMRÜMÜZ GEÇTİ BÖYLE

NOT: OK İŞARETLERİ ÇALANIN TEZENE VURUŞLARIDIR.

ASLINDA «RE» PERDESİ ÜZERİNDE KARAR İLE ÇALINMIŞTIR.

YÖRESİ
ELBİSTAN

KİMDEN ALINDIĞI
ÖZER DOĞUÇ
SÜRE

ÇAMDAN SAKIZ AKIYOR
(HALAY HAVASI)

DERLEYEN
MUZAFFER SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
MUZAFFER SARISÖZEN

ÇAM DAN SA KIZ A KI YOR ÇAM DAN SA KIZ A KI YOR

KIZ Nİ ŞAN LIN BA KI YOR OY ZA LIM NEN Nİ NEN Nİ

ES Kİ DE Nİ ŞAN LIN GEL MİŞ ES Kİ DE Nİ ŞAN LIN GEL MİŞ

BUR CA BUR CA KO KU YOR OY ZA LIM NEN Nİ NEN Nİ

O YA NA DÖN DER BE Nİ BU YA NA DÖN DER BE Nİ

SAG YA NIM DA YA RAM VAR SOL YA NA DÖN DER BE Nİ

1
ÇAMDAN SAKIZ AKIYOR
KIZ NİŞANLIN BAKIYOR
ESKİDE NİŞANLIN GELMİŞ
BURCA BURCA KOKUYOR

2
DAMA BULGUR SERERLER
ÇIKMA BOYUN GÖRERLER
SAÇIN İBRİŞİM TELİ
HANÇERE BAĞ ÖRERLER

BAĞLANTI

[O YANA DÖNDER BENİ
BU YANA DÖNDER BENİ
SAG YANIMDA YARAM VAR
SOL YANA DÖNDER BENİ

YÖRESİ
DİVRİK

KİMDEN ALINDIĞI
AZİZ PALA

BİR SABAH UĞRADIM (Halay Havası)

DERLEYEN
YÜCEL PAŞMAKÇI

DERLEME TARİHİ
4/9/1974

NOTAYA ALAN
YÜCEL PAŞMAKÇI

SÜRESİ :

(SAZ.....)

(1)

BİR SABAH UĞRADIM GÖL KENARINA
SUNAM BENİ GÖRDÜ YÜZMEYE DURDU
ÇURPUNU ÇURPUNU ÇIKTI KENARA
ELÂ GÖZLERİNİ SÜZMEYE DURDU

(2)

İSTEDİM KENDİMİ O GÖLE ATAM
ELİMİ UZATIP YAVRUYU TUTAM
BİR HAYAL EYLEDİM KIYIDA YATAM
MUHANNET GÖYNÜMÜ ÜZMEYE DURDU

YÖRESİ
GAZİANTEP

KİMDEN ALINDIĞI
AZMİ KÖRÜKCÜ

HİŞ HİŞİ HANÇER BOYNUMA
(HALAY HAVASI)

DERLEME TARİHİ
29-12-1944

SÜRESİ:

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

10
8

HİŞ Hİ Şİ HAN ÇER BOY NU MA LE LE Yİ KÜ PE Lİ
ÇE KİN HA LAY Dİ ZİL SİN LE LE Yİ MAH MUR

KIZ LAR YA Nİ MA BEN HA LA YIN BA
GÖZ LER SÜ ZÜL SÜN " " " "

Şİ YAM LE LE Yİ BEN HA LA YIN BA Şİ YAM LE
" " " " " " " "

LE Yİ İN Cİ Lİ KÜ PE KA Şİ YAM
" " " " " " " "

N. Uysal

— 1 —

HİŞİŞİ HANÇER BOYNUMA LELE
KÜPELİ KIZLAR YANIMA
Bağlantı— BEN HALAYIN BAŞIYAM LELE
İNCİLİ KÜPE KAŞIYAM.

— 2 —

ÇEKİN HALAY DİZİLSİN LELE
MAHMUR GÖZLER SÜZÜLSÜN..
Bağlantı.....

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 93
İNCELEME TARİHİ : 27.9.1977

DERLEYEN
M.SARISÖZEN

YÖRESİ
SİVAS

DERLEME TARİHİ

KIMDEN ALINDIĞI

ABDURRAHMAN HALAYI

SÜRESİ :

NOTAYA ALAN
M.SARISÖZEN

♩. Ağır lama—

— Hoplatma —

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 73
İNCELEME TARİHİ : 26-9-1977

DERLEYEN
M. SARISOZEN

YÖRESİ
SİVAS

KİMDEN ALINDIĞI
KAHRAMAN ESENKA

SÜRESİ : M. d= 66

KÖY DÜZ HALAYI

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

♩ = 72 (Sıklaştırmaya geçiş)

KÖY DÜZ HALAYI
(Sahife -2)

The musical score is written on seven staves in a single system. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 12/8. The notation includes various rhythmic values such as eighth, sixteenth, and thirty-second notes, as well as rests. There are several tempo markings: "Hoplattmaya geçis" with a tempo of 80, and "100", "112", and "126". The score concludes with a double bar line and the word "Uysal" written vertically.

80 Hoplattmaya geçis

100

112

126

Uysal

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO: 144
İNCELEME TARİHİ: 22.2.1978

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

YÖRESİ

DERLEME TARİHİ
21-8-1977

KİMDEN ALINDIĞI
AYBARS BAŞARAN
SÜRESİ: ♩ = 66

KESKİN HALAYI

(AĞIRLAMA)

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

The musical score is written on ten staves in a single system. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The melody is characterized by frequent triplet patterns, indicated by a '3' over groups of three notes. The notation includes various note values (quarter, eighth, and sixteenth notes), rests, and dynamic markings such as 'f' (forte) and 'p' (piano). The score is presented in a clear, black-and-white format with a large, faint watermark in the background.

KESKİN HALAYI
(Sahife 2)

This musical score is for the second page of a piece titled "KESKİN HALAYI". It is written for a single melodic line on a treble clef staff. The key signature is one flat (B-flat), and the time signature is 2/4. The score consists of ten staves of music. The notation includes various rhythmic values such as eighth and sixteenth notes, often beamed together. There are several measures with rests, indicated by a 'z' symbol. The piece features several trills, marked with a '4' and a slur. There are also triplets, marked with a '3' and a slur. The score concludes with a double bar line. A tempo marking "♩ = 108 HOPLATMA" is located between the fifth and sixth staves. A large, faint, diagonal watermark is visible across the center of the page.

♩ = 108 HOPLATMA

KESKİN HALAYI
(Şehiye 3)

KESKİN HALAYI
(Sahife 4)

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 103
İNCELEME TARİHİ : 27-9-1977

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
GÜNEYDOĞU
KİMDEN ALINDIĞI

DERLEME TARİHİ

HALAY

SÜRESİ :

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

- Ağır lama -

SON

HALAY
(Sahife -2)

—Hoplatma—

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 55
İNCELEME TARİHİ : 1-2-1977

DERLEYEN
AHMET YAMACI

YÖRESİ

KİMDEN ALINDIĞI
ADNAN TÜRKÖZÜ

SÜRESİ:

OMUZ HALAYI

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
AHMET YAMACI

♩

—SON—

—Sektirme—

—Üç ayak—

N. UYSAL

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 36
İNCELEME TARİHİ : 1 - 2 - 1977

YÖRESİ
YOZGAT

KİMDEN ALINDIĞI
NİDA TÜFEKÇİ

SÜRESİ:

YOZGAT HALAYI

(AĞIRLAMA)

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

YOZGAT HALAYI
Ağırlama
(Sahife-2)

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 90
İNCELEME TARİHİ: 27. 9. 1977

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
TOKAT

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI
MUSTAFA BELEN
HALİL BİLGİÇ
SÜRESİ :

NECİP HALAYI

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 123
İNCELEME TARİHİ : 27_9_1977

YÖRESİ
YOZGAT
KİMDEN ALINDIĞI

SÜRESİ :

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

KIYILI HALAYI

TRT MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
THM REPERTUAR SIRA NO:146
İNCELEME TARİHİ: 22.2.1978

DERLEYEN
NİDA TÜFEKÇİ

YÖRESİ
YOZGAT-KIRŞEHİR
KESKİN DOLAYLARI
KİMDEN ALINDIĞI
AYBARS BAŞARAN

DERLEME TARİHİ
17-8-1977

AĞIRLAMA (Halay)

NOTAYA ALAN
NİDA TÜFEKÇİ

SÜRESİ: M. ♩ = 66

A ĞİRLAMA
(Sahife 2)

NOT: HALAY, ZURNA VE DAVUL İLE ÇALINMIŞTIR.

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 82
İNCELEME TARİHİ: 27.9.1977

DERLEYEN
M. SARISÖZEN

YÖRESİ
ELAZIĞ

DERLEME TARİHİ

KİMDEN ALINDIĞI

HALAY HAVASI

NOTAYA ALAN
M. SARISÖZEN

SÜRESİ:

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 83
İNCELEME TARİHİ : 27-9-1977

DERLEYEN
M. SARISOZEN

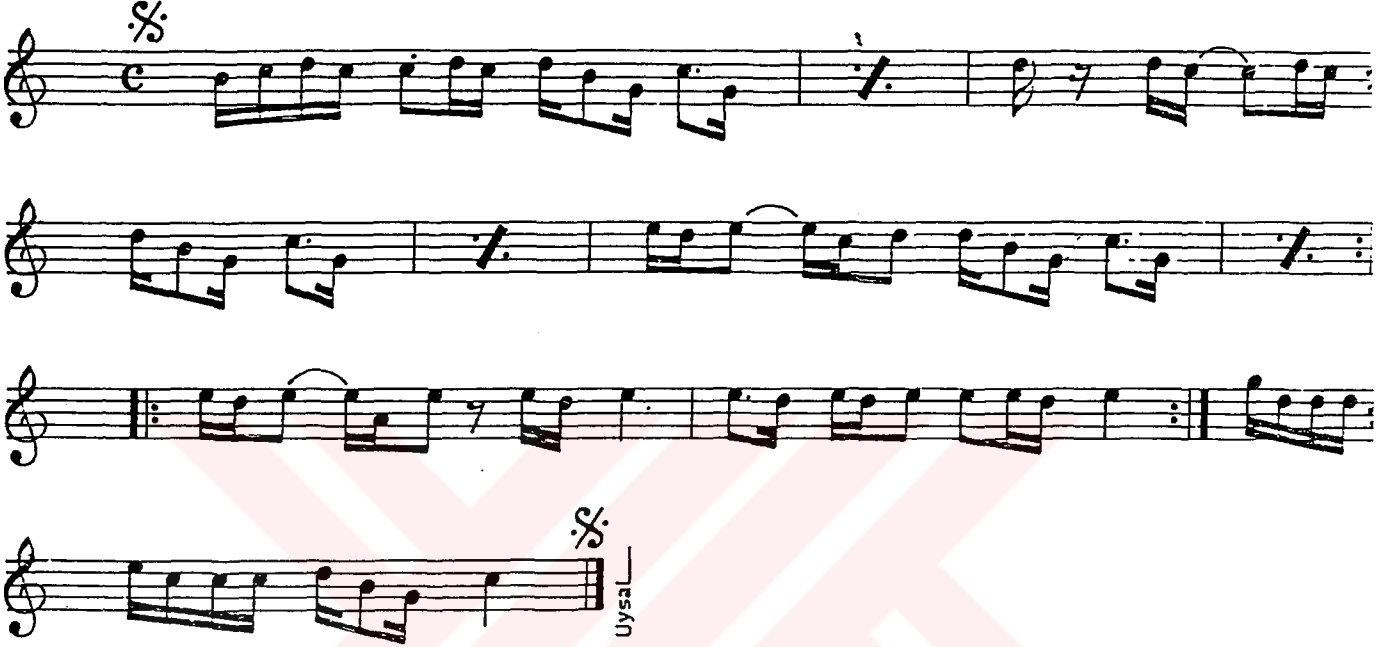
YÖRESİ
DİYARBAKIR
KİMDEN ALINDIĞI

DİYARBAKIR HALAY HAVASI

DERLEME TARİHİ

SÜRESİ :

NOTAYA ALAN
M. SARISOZEN

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No: 58
İNCELEME TARİHİ: 26 - 9 - 1977

YÖRESİ
ERZİNCAN

KİMDEN ALINDIĞI
ALİ BAKAN

SÜRESİ :

DERLEYEN
AHMET YAMACI

DERLEME TARİHİ

NOTAYA ALAN
AHMET YAMACI

HALAY

T R T MÜZİK DAİRESİ YAYINLARI
T H M REPERTUAR SIRA No : 12
İNCELEME TARİHİ : 28_1_1977

YÖRESİ
ANKARA - Bala

KİMDEN ALINDIĞI
AZİZ KIZILGÜN

SÜRESİ :

DERLEYEN
AHMET YAMACI

DERLEME TARİHİ
—

NOTAYA ALAN
AHMET YAMACI

MEMAL
(HALAY HAVASI)

ÖZGEÇMİŞ

Veysel AYMAZ, 22.08.1965 yılında İstanbul’da doğdu. İlk, orta ve liseyi aynı ilde okuduktan sonra, 1986 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi, Türk Musikisi Devlet Konservatuarı, Türk Halk Oyunları bölümüne girdi. 1993 yılında “Alevi-Bektaşî Törenleri ve Semahlar” adlı tezini vererek bu bölümden mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Halk Oyunları Anasanat Dalı’nda Yüksek Lisans Eğitimi’ne başladı.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANLASYON MERKEZİ